

Taru Ollikainen

”TAIPUNU OON, MUTTEN
TAITTUNU”

Väkivaltaa kokeneiden äitien kokemuksia
saaduista palvelu- ja tukimuodoista
huostaanoton purkamisen jälkeen

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Lokakuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 18.10.2011
Tekijä(t) Taru Ollikainen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi (AMK)	
Nimeke ”Taipunu oon, mutten taittunu” Väkivaltaa kokeneiden äitien kokemuksia saaduista palvelu- ja tukimuodoista huostaanoton purkamisen jälkeen		
Tiivistelmä Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille tietoa siitä, mitä palveluita ja tukea väkivaltaa kokeneet äidit ovat saaneet huostaanoton purun jälkeen ja minkälaisia heidän kokemukset niistä ovat olleet. Erityinen kiinnostus kohdistuu jälkihuollon palveluihin. Työn tarkoitus ei ole tuottaa tilastollisia yleistyksiä tai yhdenmukaisuuksia, vaan tuoda esille erilaisia kokemuksia. Teoriatiedon avulla työssä pyritään tekemään ymmärrettäväksi lastensuojeluprosessia, sosiaalihuollon palveluita sekä määritellään väkivallan eri muotoja ja vaikutuksia. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kolmea äitiä, joista jokaisella on taustallaan väkivaltaisia kokemuksia. Väkivallan vaikutukset näyttäytyivät tutkimusaineistossa yhtenä merkittävimmistä huostaanottoihin johtaneista syistä. Huostaanoton purku oli vahvoja tunteita herättävä käänne ihmisen elämässä. Lapsen palaaminen kotiin ja uuden elämäntyylin ja järjestyksen opettelu oli useimmiten kriisi. Perheen tuen tarve huostaanoton purun jälkeen jatkui edelleen voimakkaana, mutta aina niihin tarpeisiin ei voitu vastata riittävin keinoin. Suurimmaksi jälkihuollon toteuttajaksi opinnäytetyössäni nousi perheyö. Tämä opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n ja Pelastakaa Lapset ry:n kanssa, ja on osa kehittämishanketta. Tutkimukseen osallistuneet äidit löytyivät Viola ry:n kautta.		
Asiasanat (avainsanat) Lastensuojelu, väkivalta, sosiaalipalvelut		
Sivumäärä 40 s. + 3 liitettä	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Seija Nissinen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Kokemukset näkyviin – väkivaltatyön kehittäminen sijaishuollossa -hanke	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 18 th of October 2011	
Author(s) Taru Ollikainen		Degree programme and option Degree Program in Social services Bachelor of Social work	
Name of the bachelor's thesis "Bent but not broken" Experiences of social services – and aid after ending child's custody by mothers who have experienced violence.			
Abstract <p>The purpose of this Bachelor's thesis is to adduce what kind of services and social support the mothers, who have experienced violence, have had after their children's custody has ended, by their own experience. The special interest is in social aftercare. Intention of this thesis is not to produce any generalizations. The main goal is to bring out a variety of experiences.</p> <p>Child welfare process, social services and different forms and impacts of violence are defined in the theoretical subtext. Survey material has been collected by interviews from three volunteer mothers. All of them have experienced violence, and impacts of it appears to be one of the significant causes related to child custody.</p> <p>Ending child custody can be emotive turn in person's life. Learning to live with your child again and to put your life in order can be a crisis. Family's need for support can continue after ending custody, but it is not always possible to answer those needs well enough. The major social after-care organizer in this thesis turned out to be familywork.</p> <p>The thesis has been made in cooperation with Viola – väkivallasta vapaaksi ry and Pelastakaa Lapset ry. The thesis is a part of a development plan. All interviewed mothers in this thesis were found via Viola ry.</p>			
Subject headings, (keywords) Child welfare, violence, social services			
Pages 40 pp. + 3 attachments	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices			
Tutor Seija Nissinen		Bachelor's thesis assigned by Kokemukset näkyviin – väkivaltatyön kehittämisen sijaishuollossa -plan	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELUPROSESSI.....	2
2.1	Kunnan sosiaalihuolto	2
2.2	Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen ja asiakassuunnitelma	3
2.3	Avohuollon tukitoimet.....	4
2.4	Huostaanotto	5
2.5	Sijaishuolto	7
2.6	Huostaanoton lopettaminen	7
2.7	Jälkihuolto.....	9
2.8	Lastensuojelun sosiaalipalvelut Mikkelissä.....	10
3	VÄKIVALTA	12
3.1	Väkivallan muodot.....	12
3.2	Väkivallan trauma.....	14
3.3	Väkivallan kohdistuminen äitiin.....	15
4	TUTKIMUSTAVOITTEET JA KYSYMYKSET.....	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
5.1	Opinnäytetyö prosessina	17
5.2	Aineiston hankinta	18
5.3	Aineiston analyysi	19
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja laadukkuus	20
6	KOKEMUKSET NÄKYVIIN – HANKE	21
7	TUTKIMUSTULOKSET	21
7.1	Perheiden tausta	22
7.2	Huostaanoton purun jälkeen saadut palvelu – ja tukimuodot.....	24
7.3	Äitien kokemuksia saaduista palvelu – ja tukimuodoista.....	29
7.4	Toiveena lisää tukea	33
8	POHDINTA	34
8.1	Opinnäytetyön tulosten tarkastelu	34
8.2	Opinnäytetyöprosessin arviointi	37
8.3	Tutkimukset eettisyyden ja laadun arviointi.....	39
8.4	Jatkotutkimusaiheet ja tutkimuksen hyödyntäminen.....	40

LÄHTEET	41
---------------	----

LIITE/LIITTEET

1. Saatekirje
2. Lupa haastattelua ja sen nauhoitusta varten
3. Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n ja Pelastakaa Lapset ry:n Kokemukset näkyviin – väkivaltatyön kehittäminen sijaishuollossa kehittämishankkeen kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille väkivaltaa kokeneiden äitien kokemuksia sosiaalihuollon palveluista ja tuesta ja niiden tarvevastaavuudesta huostaanoton purun jälkeen.

Tutkimuksessa pyritään vastaamaan siihen, mitä palveluita ja tukea äidit ovat saaneet huostaanoton purun jälkeen, minkälaisia kokemuksia äideillä on saaduista palvelu- ja tukimuodoista sekä mitä palveluita ja tukea he olisivat toivoneet enemmän. Kokemukset ja ajatukset kerättiin haastattelemalla.

Opinnäytetyön tarkoituksena on myös löytää vastauksia siihen, mitä äitien kokemalle väkivallalle ja sen uhkalle on tehty. Väkivaltaa tarkastellaankin yhtenä merkittävänä vaikuttajana haastateltavien elämässä, sillä se on ollut osa jokaisen haastattelemani äidin arkea. Väkivallan nostaminen esille tässä opinnäytetyössä on tärkeää myös siksi, että hankkeen toisen osapuolen (Viola ry) mielenkiinto on nimenomaan väkivaltatyössä, ja tämä opinnäytetyö on osa väkivaltatyön kehittämishanketta.

Teoriaosuudessa määritellään lastensuojeluprosessin eri vaiheita, sosiaalihuollon palveluita sekä väkivallan eri ilmenemismuotoja ja vaikutuksia. Haastatteluiden yhteenveto ja tulokset esitellään omassa kappaleessaan.

Huostaanoton purun jälkeistä aikaa ja perheen tuen tarvetta ei ole aikaisemmin juurikaan tutkittu, vaan kiinnostus on ollut huostaanottoa edeltävässä ajassa tai huostaanottoprosessissa. Ennaltaehkäisevän ja akuutin tilanteen avun tarve tiedostetaan jo monella taholla ja apua osataan tarjota yksilöllisiin tarpeisiin, mutta jälkihuollon tarkastelu asiakkaan kannalta on jäänyt vähäiseksi. Syksyllä 2005 tehdyssä valtion koulukotien jälkihuoltohankkeessa keskityttiin havainnoimaan lastensuojelun jälkihuollon toteutumismalleja eri paikkakunnilla, ja esille nousi palveluiden alueellinen kirjavuus ja epätasa-arvo.

Tahdoin löytää sellaisen opinnäytetyön aiheen, joka palvelee minua ja muita myös jatkossa sekä täyttää omat ammatilliset intressini. Viola ry:n ja Pelastakaa Lapset ry:n

hankkeen myötä löysin kuitenkin tämän opinnäytetyöni aiheen josta innostuin. Erityistä mielenkiintoa minussa herätti tutkimuksen lastensuojelun näkökulma sekä mahdollisuus tuoda esille äitien erilaisia kokemuksia.

2 LASTENSUOJELUPROSESSI

Seuraavassa luvussa on tarkoitus perehtyä tarkemmin kunnan sosiaalihooltoon sekä lastensuojeluprosessiin ja siihen liittyviin käsitteisiin kuten avohuolto, huostaanotto ja sen purku sekä jälkihuolto.

Lastensuojelutyö on osa kunnan sosiaalihooltoja. Sosiaalihoolto on lainsäädännössä kunnille säädettyjen toimintojen kokonaisuus, johon kuuluvat koko väestön yleiset sosiaalipalvelut, eräiden väestöryhmien erityispalvelut sekä sosiaalihoollon toimeentuloturva. Sosiaalihoolto on osa sosiaaliturvajärjestelmää. (Forss & Vatula-Pimiä 2007, 14.)

Lastensuojelulaki määrittelee lastensuojelutyön periaatteet. Lastensuojelulain 1§:n mukaan lain tarkoituksena on taata lapselle oikeus turvalliseen kasvu ympäristöön, mahdollistaa tasapainoinen ja monipuolinen kehitys ja turvata oikeus erityiseen suojeluun. Konkreettisesti lastensuojelua on 3§:n mukaan lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, eli lastensuojelutarpeen selvitysten tekeminen, asiakassuunnitelman kirjaaminen sekä avohuollon tukitoimien järjestäminen perheelle, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. (LSL 1§, 3§.)

2.1 Kunnan sosiaalihoolto

Sosiaalihooltoja ovat sosiaalipalvelut, toimeentulotuki, sosiaaliavustukset, sosiaalinen luotto ja niihin liittyvät toiminnot, joiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä (Forss & Vatula-Pimiä 2007, 14). Sosiaalipalveluita ovat muun muassa sosiaalityö, asumispalvelut, laitoshoidot, perhehoito, lasten ja perheiden palvelut (esimerkiksi päivähoito, lastensuojelu, kasvatus- ja perheneuvonta), ikäihmisten palvelut, vammaispalvelut sekä päihdetyö- ja palvelut (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010).

Kuntien sosiaalihuoltoon vaikuttavat suuresti laissa säädetyt oikeudet ja velvollisuudet, sekä valtion ohjaus ja valvonta, mutta myös kuntien omat olosuhteet, tarpeet ja tavoitteet. (Kananoja 2010, 91, 93). Kunnilla on kuitenkin tarveharkinta- ja itsemääräämisoikeus velvoitteiden ja lakien noudattamisessa, joka tarkoittaa sitä, että kunnat saavat itse päättää kuinka palvelut toteutetaan ja mihin palveluihin kohdennetaan erityistä huomiota. Tästä on seurannut, että palveluiden saatavuus vaihtelee kunnittain ja asettaa kuntien asukkaat eriarvoiseen asemaan. (Forss & Vatula-Pimiä 2007, 42.) Tehostaakseen palvelutarjontaa useat kunnat ovat tehneet kuntaliitoksia ja hankkineet sosiaali- ja terveystalouksia ostopalveluna yksityisiltä yrityksiltä ja järjestöiltä. Palveluiden ulkoistamisen seurauksena asiakas saa tarvitsemansa hyvinvointipalvelut useilta eri palveluntarjoajilta ja useasta eri paikasta. (Ihalainen & Kettunen 2006, 30-31.)

Sosiaalipalveluja tarjoavat julkisten ja yksityisten palveluntuottajien lisäksi kolmannen sektorin edustajat, kuten järjestöt, säätiöt, yksityiset yritykset ja pieneltä osin myös valtio, joka ylläpitää koulukoteja. Kolmannen sektorin palveluntuottajat ovat keskittyneet pääsääntöisesti yhteiskunnallisesti leimautuneiden ja syrjäytyneiden ryhmien palveluihin, joihin kunnan kiinnostus ja resurssit eivät ole yltäneet. Tunnetuin kolmannen sektorin palveluntuottaja lienee A-klinikkasäätiö. (Kananoja, Niiranen & Jokiranta 2008, 191.)

Kunnassa lastensuojelun toimeenpanoon liittyvistä asioista vastaa siihen määrätty sosiaalihuollon toimielin, jonka tulee tarvittaessa tehdä yhteistyötä kunnan muiden viranomaisten ja palveluntuottajien kanssa. Kunnassa lastensuojelua tulee järjestää sisälöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (LSL 11§.)

2.2 Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen ja asiakassuunnitelma

Lastensuojeluprosessi lähtee liikkeelle vanhemman tai lapsen avunpyynnöstä, lastensuojeluilmoituksesta tai sosiaalityöntekijän huolesta (Laaksonen 2005, 258). Asian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on välittömästi tehtävä arviointi lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Tilanteen kartoituksen jälkeen päätetään siitä, selviääkö perhe oman tukiverkostonsa avulla, vai tuleeko lapsesta lastensuojeluasiakas. (LSL 26§ & 30§, Laaksonen 2005, 258.)

Lapsen lastensuojeluasiakkuuden alkaessa on hänelle tehtävä asiakassuunnitelma. Se on pyrittävä laatimaan yhteisymmärryksessä lapsen ja tämän huoltajien tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa sekä muun lapsen huoltoon ja hoitoon keskeisesti osallistuvan yhteistyökumppanini kanssa. (LSL 30§.) Lastensuojelun asiakassuunnitelman tulee olla selkeä ja siinä asetettujen tavoitteiden tulee olla riittävän konkreettisia ja ymmärrettäviä, niin että lapsi ja tämän huoltajatkin ne ymmärtävät ja voivat sitoutua niihin (Räty 2007, 184-185.) Asiakassuunnitelman laatiminen eri yhteistyötahojen kanssa on tärkeä osa suunnitelmallista ja tavoitteellista sosiaalityötä (Räty 2007, 182). Asiakassuunnitelma ei ole kuitenkaan kuntaa sitova asiakirja, eikä asiakas sen perusteella voi suoraan vaatia itselleen toteutettavaksi siinä mainittuja palveluita ja tukitoimia. Asiakassuunnitelmassa kyse on sosiaalityön työvälineestä. (Räty 2007, 182-183.)

Asiakassuunnitelmaan kirjataan kattavasti lapsen ja perheen tilanteeseen vaikuttavat tekijät. Asiakassuunnitelmaan kirjataan muun muassa lapsen asiakkuuden historia, milloin asiakkuus on alkanut ja perusteet sen alkamiselle, millaiset ovat lapsen perhesuhteet ja muut sosiaaliset suhteet, lapsen asumisolosuhteiden ja päivittäisen elämän kuvaus, lapsen fyysisen ja psyykkisen tilan selvitys ja kuvaus, lapsen käyttäytymisen kuvaus; kuten lapsen omasta päihteiden käytöstä, tai vanhempien päihteiden käytön vaikutuksesta lapsen käytökseen, kodin uskonnollisten, kielellisten ja/tai kulttuuristen seikkojen vaikutus lapseen, kuvaus vanhemmuuden tukemisesta ja vanhempien voimavaroista. (Räty 2007, 184-185.)

2.3 Avohuollon tukitoimet

Avohuollon tukitoimien pääasiallinen tavoite on kohentaa lapsen kasvuoloja ja tukea vanhempia kasvatustehtävässään ja vanhemmuudessaan (Räty 2007, 201). Sosiaalihuollon lastensuojelutyön velvollisuus on ryhtyä viipymättä avohuollon tukitoimiin lastensuojelulain 34 §:ssä tarkoitetuissa olosuhteissa eli silloin kun lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tämän terveellisen kasvun ja kehityksen, joko ympäristön tai lapsen oman käytöksen takia (LSL 34§).

Avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia perheille. Niitä voidaan siis järjestää vain silloin, kun huoltajat ja 12 vuotta täyttänyt lapsi siihen itse suostuvat. Pääasiallisesti

avohuollon tukitoimien järjestämiseksi vaaditaan molempien huoltajien suostumus. (Räty 2007, 201.)

Avohuollon tukitoimia voidaan kohdentaa joko pelkästään lapseen, huoltajiin tai koko perheeseen. Seuraava listaus avohuollon tukitoimista ei ole tyhjentävä, vaan esimerkki mahdollisista tukitoimista:

päivähoito, kotipalvelu, toimeentulon ja asumisen turvaaminen (taloudellinen tuki), lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, harrastuksissa, asumisessa ja sosiaalisten suhteiden ylläpidossa, tukihenkilö- tai perhe, hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö, lapsen tai koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon, vertaistukiryhmät, loma- ja virkistystoiminta, ja muut yksilöllisesti räätälöidyt palvelut. (LSL 36§, Laiho 2010, 178.)

Avohuollon tukitoimia tulee mahdollisuuksien mukaan järjestää ja toteuttaa yhdessä muiden ammattilaisten, lapsen, perheen sekä muiden lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastaavien henkilöiden kanssa (Laiho 2010, 177-178). Tukitoimien ohella perheiden kanssa tehdään aktiivisesti sosiaalityötä, ja tehdyn asiakassuunnitelman avulla arvioidaan järjestettyjen tukimuotojen ja palveluiden tehokkuutta ja palvelevuutta (Räty 2007, 202).

Lastensuojelulaissa halutaan tähdentää, että yksi sen keskeisimmistä periaatteista on vanhempien tukeminen vanhemmuudessa ja kasvatustehtävässä. Avohuollon tukitoimien kohdalla lakiin on haluttu tehdä selkeäksi niiden ensisijaisuus huostaanottoon nähden. (Laiho 2010, 178.) Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei lapsen huostaanottoon voitaisi ryhtyä välittömästi, kun lain tarkoittamat edellytykset siihen ovat olemassa (Räty 2007, 202).

2.4 Huostaanotto

Huostaanotto on laillinen tapa puuttua lapsen perustuslaissakin säädettyihin oikeuksiin, kuten henkilökohtaiseen vapauteen (Räty 2007, 227). Huostaanotossa on kysymys lapsen oikeudesta erityiseen suojeluun ja tämän edunmukaisen hoidon ja huolenpidon järjestämiseen kaikissa olosuhteissa. (LSL 1§).

Lastensuojelulain 40 §:n mukaan huostaanotto on perusteltu, jos jokin seuraavista asioista ilmenee lapsen tai perheen tilanteessa:

- 1) lapsen huolenpidossa ilmenee puutteita, jotka vaarantavat lapsen terveellisen kasvun ja kehityksen
- 2) tai lapsi itse toimii vakavasti omaa terveyttään tai kehitystään vaarantaen, esimerkiksi käyttämällä päihteitä. Myös lapsen tekemän, muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muun vastaavan käyttäytymisen nojalla on viranomaisilla velvollisuus ottaa lapsi huostaan ja järjestää sijaishuolto. (LSL 40§).

Huostaanotto voidaan tehdä myös silloin kun todetaan avohuollon tukitoimien riittämättömyys tai niiden järjestämisen mahdottomuus. Avohuollon tukitoimet katsotaan riittämättömiksi silloin, kun lasta ei voida avohuollon tukitoimin auttaa tarpeeksi, esimerkiksi estää lapseen kohdistuvaa väkivaltaa kotona. (LSL 40§, Rätty 2007, 228, 232.) Poikkeuksellisesti lapsen huostaanotto on kuitenkin mahdollista myös sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen etu sitä välittömästi vaati. Tällöin huostaanotto voidaan tehdä ilman ensisijaista avohuollon tukitoimien järjestämistä ja niiden toimivuuden kokeilemistä lapsen kustannuksella (LSL 40§, Rätty 2007, 228).

Päätöksen huostaanotosta tekee kunnan sosiaalihuollon toimielimen johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu viranhaltija (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009), tai kunnan sosiaalihuollon hakemuksen perusteella hallinto-oikeus. Sosiaalihuollon toimielimelle on asetettu huostaanottoa koskevassa säännöksessä toimintavelvollisuus puuttua lapsen tilanteeseen väliintulollaan (”on otettava huostaan”). Sosiaalihuollon vastuulla on myös järjestää lapsen tarpeita vastaava yksilöllinen hoito ja huolenpito, eli sijaishuolto. (Rätty 2007, 227-228.) Huostaanoton ja sijaishuollon tulee aina olla lapsen edun mukaisia, ja siksi huostaanottopäätöksiä tehtäessä on asiakirjoihin merkittävä tarkasti miten edellä mainitut toimet ovat lapselle eduksi, ja perustella miksi huostaanotto on lapselle parempi vaihtoehto kuin kotiin jääminen. (Rätty 2007, 235.)

Lastensuojelulain 45§ mukaan lapsen huostaanotto ei vaikuta millään tavoin lapsen huoltajuuteen tai edunvalvontaan, ne eivät siis siirry huostaanottoa tekeväälle toimielimelle. Toimielin, huostaanottotapauksissa usein siis sosiaalityöntekijä tai sijaishuollon laitoksen johtaja, saa kuitenkin päätösvallan huoltajuuteen kuuluvista erilaisista tehtä-

vistä, jotka liittyvät lapsen hoitoon, kasvatukseen, valvontaan ja muuhun huolenpitoon sekä kysymykseen lapsen olinpaikasta. (Räty 2007, 281.)

Huostaanotossa kyse on siis siitä, että lapsi otetaan tämän oman turvallisuuden ja kasvun- ja kehityksen turvaamiseksi pois kotioloistaan ja sijoitetaan tämän tarpeita vastaavaan sijaishuoltopaikkaan, kuten lastensuojelulaitokseen, perhehoitoon (sijaisperhe), ammatilliseen perhekotiin tai muuhun tarpeisiin vastaavaan hoitopaikkaan (Räty 2007, 297-298). Huostaanotto on yleensä viimesijainen toimenpide (Räty 2007, 228).

2.5 Sijaishuolto

Sijaishuolto tarkoittaa lastensuojelulain 49 §:n mukaan huostaan otetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen tilanteen mukaan sijaishuolto voidaan järjestää mm. laitoshuoltona, perhehoitona, koulukodissa tai terveydenhuollon yksikössä (LSL 49§, Räty 2007, 293).

Vuoden 2012 alusta alkaen lapsen sijaishuolto järjestetään aina ensisijaisesti perhehoidossa. Sijaishuolto voidaan järjestää laitoshoitona vain, jos sitä ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla muutoin. Lakiuudistus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lasta sijoitettaessa olisi ensin kokeiltava perhehoitoa, vaan sijoituspäätöstä tehtäessä on selvitettävä mahdollisimman kattavasti lapsen tukitoimien tarve ja niiden saatavuus sekä harkitun sijaishuollon edunmukaisuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.)

2.6 Huostaanoton lopettaminen

Huostaanotto ei ole lopullinen päätös, vaan se on voimassa alkamispäivästä lähtien toistaiseksi. Sosiaalityöntekijä joka vastaa lapsen asioista, arvioi huostassapidon jatkamisen edellytyksiä tarkastaessaan ja päivittäessään lapsen asiakassuunnitelmaa. Sosiaalityöntekijä arvioi tilannetta myös lapsen (12 vuotta täyttäneen) tai tämän huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista, tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi. (LSL 47§.) Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee ja esittää huostassapidon lopettamista, mutta virallisen päätöksen asiasta tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija (Räty 2007, 289).

Huostassapito on lopetettava heti, kun sen edellytykset ovat lakanneet (Räty 2007, 289), mutta sitä ei saa kuitenkaan lopettaa, jos lopettamispäätös katsotaan olevan lapsen edun vastainen (LSL 47§). Huostassapidon lopettamispäätöstä tehtäessä on otettava huomioon sijaishuollon kestoaika, lapsen ja huoltajien väliset suhteet ja kanssakäyminen, kiintymyssuhteiden laatu lapsen ja sijaishuollon välillä sekä lapsen oma mielipide (LSL 47§). Huostassapito lakkaa viimeistään lapsen täyttäessä 18 vuotta (LSL 47§).

Lapsen kotiuttamiseen vaikuttavat suurimmalta osin kotiolot, vanhempien kunto ja voimavarat ja näiden kaikkien vakiintuminen riittävän hyvälle tasolle. Lapsen kasvuolosuhteiden on parannettava merkittävästi ja säilyttävä riittävän hyvinä tarpeeksi kauan, että huostassapito voidaan lopettaa. (Saastamoinen 2010, 33.) Vaikka huostassapidon edellytykset olisivatkin lakanneet, on vielä arvioitava erikseen miten huostassapidon ja sijaishuollon lopettaminen vaikuttaa lapseen tai nuoreen (Saastamoinen 2010, 36).

Ennen lopullista lapsen kotiin palaamista, kokeillaan usein ”koekotiutusta”. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti takaisin vanhempiensa tai muun huoltajan luokse. Tämä väliaikainen sijoitus voi kestää enintään kuusi kuukautta, ja sen aikana arvioidaan lapsen ja kodin tilannetta ja ratkaistaan voidaanko huostaanotto lopettaa. (Saastamoinen 2010, 12, 14.) Ennen lopullista huostassapidon lopettamis- tai jatkamispäätöstä on lasta, tämän vanhempia tai muuta huoltajaa, sijaishuollon kasvattajaa ja muita asianosaisia kuultava hallintolain 34§: 1 momentin mukaisesti (Saastamoinen 2010, 36).

Koska lastensuojelulain yksi peruseriaatteista on tukea vanhemmuutta, on sosiaalihuollon viranomaisten kaikissa huostaanottoon liittyvissä vaiheissa työskenneltävä yhdessä perheen kanssa tavoitellen lapsen kotiuttamista ja huostaanoton lopettamista. Kunnan on velvollisuus tarjota sellaisia palveluita ja tukimuotoja myös perheen muille jäsenille, jotka auttavat koko perhettä tähtäämään jälleenyhdistymiseen. (Räty 2007, 235.)

2.7 Jälkihuolto

Jälkihuolto on subjektiivinen oikeus, ja sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on aina järjestettävä sijaishuollon päättymisen jälkeen lapselle tai nuorelle jälkihuolto. Asiakkuus ja oikeus jälkihuoltoon päättyvät viimeistään nuoren täyttäessä 21 vuotta tai viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen ollut lastensuojelun asiakkaana. (LSL § 75 & Rätty 2007, 393-394.)

Konkreettisesti jälkihuolto on lapsen, tämän perheen ja muiden huoltajien ja kasvattajien tukemista erilaisin keinoin (Laiho 2010, 190). Jälkihuolto on suunnitelmallista, ja sen sisältö perustuu lastensuojelulain 30§:n mukaan lapsen tai nuoren kanssa tehtyyn asiakassuunnitelmaan (LSL 76§). Jälkihuoltosuunnitelmaa varten kartoitetaan lapsen tai nuoren tarvitsema tuen tarve, ja käytettävissä olevat palvelut ja tukimuodot. Koska jälkihuolto koskee myös lapsen tai nuoren vanhempien ja muiden huoltajien ja kasvattajien tukemista, selvitetään myös heidän tuen tarpeensa ja suunnitellaan toimiva kokonaisuus joka palvelee kaikkia osapuolia parhaimmalla mahdollisella tavalla. (Rätty 2007, 399.)

Suuntaa antava listaus yleisimmistä jälkihuollon palveluista:

Subjektiivinen oikeus toimeentuloon ja asumisen järjestämiseen, henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa arjessa selviytymiseen ja yhteiskuntaan sulautumiseen, palveluohjausta (esim. pankki, kela, työvoimatoimisto), ohjausta suunnitelmalliseen rahankäyttöön, tukea koulunkäyntiin ja työllistymiseen, tukea harrastuksiin ja osallistumisen mahdollistaminen virkistystoimintaan, vertaistukiryhmät sekä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelut (Lastensuojelun käsikirja 2008 & Rätty 2007, 399).

Jälkihuollon saatavuudella ja laadulla on suuri merkitys, jota voidaan tarkastella lapsen tai nuoren, perheen, työntekijän sekä yhteiskunnan näkökulmasta. Kotiin palaavalle lapselle tai itsenäistyvälle nuorelle monet arkielämän asiat voivat olla haasteellisia, eikä oma sosiaalinen tukiverkosto ole välttämättä tarpeeksi vahva. Koska yhteiskunta on puuttunut toisen elämään raskaalla toimenpiteellä, ottamalla huostaan, on luonnol-

lista että se ottaa myös vastuun tästä huostaanoton päättymisen jälkeen. (Laaksonen 2004, 10-11.)

Uuden elämänjakson aloittaminen on usein helpompaa silloin, kun lapsi tai nuori tietää ja tuntee olonsa turvatuksi. Arjen käytännön asioiden opetteluun lisäksi tarve henkille tuelle ja opastukselle voi olla suuri. Lapsi tai nuori tarvitsee suunnannäyttäjää itsenäiseksi aikuiseksi kasvamiseen. On myös todettu, että sijaishuollon jälkeen vaara syrjäytyä on tavallista suurempi, joten jälkihuollolla on suuri merkitys syrjäytymisen ehkäisemisessä. (Laaksonen 2004, 10-11.)

Lapsen tai nuoren osalta tämän kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen on myös erityisen tärkeää, varsinkin silloin kun lapsi siirtyy asumaan huostassapidon jälkeen edellä tarkoitettujen henkilöiden kanssa. Vanhemmuudessa ja kasvatustehtävässä tukeminen mahdollistaa lapselle tai nuorelle jatkossa helpomman siirtymän omaan elämään. (Laaksonen 2004, 10-11, Rätty 2007, 399.)

Työntekijän kannalta jälkihuolto voi edesauttaa työssä jaksamista ja motivaation ylläpitämistä. Jälkihuollolla varmistetaan, että monen vuoden työ ei valu hukkaan huostaanoton päättyessä, vaan töitä jatketaan nuoren kanssa suunnitelmallisesti kunnes nuoren omat siivet kantavat. (Laaksonen 2004, 11)

Yhteiskunnalle jälkihuolto on tapa opettaa moraalista vastuunottoa omalla esimerkillään. Sen lisäksi jälkihuollon järjestämisellä on merkitystä kunnan taloudelle, sillä on huomattavasti halvempaa tarjota tuki- ja palvelumuotoja nuorelle muutaman vuoden ajan, kuin moniongelmaiselle aikuiselle tämän loppuelämän ajan. (Laaksonen 2004, 10.)

2.8 Lastensuojelun sosiaalipalvelut Mikkelissä

Lastensuojelun toimenpiteet voidaan jaotella ehkäisevään ja lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään tukemaan lapsen turvallista kehitystä sekä tukemaan vanhemmuutta kunnan peruspalveluiden piirissä, ilman lastensuojelun asiakkuuden edellytystä. Esimerkiksi neuvolalla, terveydenhuollolla, päivähoitolla ja koululla on merkittävä rooli ehkäisevän lastensuojelun järjestämisessä. (LSL 3§ & Sosiaaliportti 2009.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu tarkoittaa niitä toimenpiteitä joita annetaan silloin kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen, jälkihuolto ja lapselle tai perheelle järjestettävä sosiaalityö ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Sosiaaliportti 2011.)

Huostaanoton purkamisen jälkeen kunnan velvollisuus tukea perhettä jatkuu jälkihuollon toimenpiteillä. Jälkihuolto on ensisijainen palvelumuoto jota perheelle tarjotaan, ja sen tarkoituksena on tukea lapsen turvallista kasvua ja kehitystä sekä vanhemmuutta. Kunnan sosiaalitoimi vastaa jälkihuollon järjestämisestä perheelle siinä mittakaavassa kuin tarpeelliseksi nähdään. (Räty 2007, 391-392.) Mitkä tahansa sosiaalihuollon tai terveydenhuollon palvelut ja tukitoimet voivat tulla kyseeseen jälkihuoltoa järjestettäessä. Sijaishuollon aikana sekä sen jälkeen (jälkihuollossa) lapsi tai nuori voi tarvita erityisiä terveydenhuollon palveluja joita yleisen terveydenhuollon puolella ei voida riittävässä määrin järjestää. Jälkihuoltoa määrittelevässä laissa velvoitetaan tällöin järjestämään lapselle tai nuorelle tämän tarvitsemat palvelut yksityisen terveydenhuollon puolelta. (Räty 2007, 392.)

Mikkelin kaupungin jälkihuoltona tarjoamat palvelut voivat perhekohtaisesti olla muun muassa seuraavanlaisia: perhetyö, lapsiperheiden sosiaalityö, tukiperhetoiminta, vertaisryhmät, sekä terveydenhuollon palvelut. Konkreettisesti palvelut voivat pitää sisällään seuraavia tukimuotoja: psykososiaalinen tuki, arjen selviytymisen tuki, ohjausta hoitoon/ terapiapalveluihin, koulunkäyntiin, opiskeluun ja työhön liittyvät asiat, asumiseen liittyvät asiat, harrastukset, muu taloudellinen tuki (toimeentulotuki) sekä itsenäistymisvarojen käytön suunnittelu ja seuranta. (Mikkeli 2011.)

Mikkelin kaupungissa yksityisiä ja järjestösektorin sosiaalipalveluiden tarjoajia ovat muun muassa Viola – väkivallasta vapaaksi Ry (perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalveluyksikkö), Mikkelin A-klinikka, Mikkelin ammattikorkeakoulun omistama Eliksiiri sekä yksityiset lääkäriasemat (Mikkeli 2011).

3 VÄKIVALTA

Väkivaltaa voidaan määritellä monella eri tavalla. Se voidaan kuvata yksilön tai ryhmän suorana tai epäsuorana fyysisen, psyykkisen ja/tai moraalisen voiman väärinkäytönä toista ihmistä kohtaan. Väkivalta voidaan määritellä myös toisen ihmisen hallitsemisena; tämän toiveiden, tahdon ja tarpeiden ohjastamisena fyysisen ja psyykkisen voiman avulla. (Lehtonen & Perttu 1999, 9.)

Väkivallan on todettu aiheuttavan monia lieveilmiöitä, kuten pelkoa, ahdistusta, toimintakyvyttömyyttä, masennusta, elämänhaluttomuutta, mielenterveyshäiriöitä, fyysisistä kipua ja vammoja, sosiaalista eristyneisyyttä ja syrjäytymistä, taloudellista ahdinkoa, alkoholisoitumista, itsemurhayrityksiä ja tappoja sekä murhia. (Lehtonen & Perttu 1999, 9.)

3.1 Väkivallan muodot

Puhuttaessa perheenjäsenten tai suhteessa elävien välisestä väkivallasta, voidaan käyttää termiä *lähisuhdeväkivalta* tai *perheväkivalta*. Opinnäytetyössäni käytän termiä perheväkivalta.

Perheväkivalta kohdistuu useimmiten naisiin, ja se on usein monivuotinen jatkumo, joka ei tule ilmi samalla tavoin kuin muu väkivalta. Perheväkivaltaa ei esimerkiksi pidetä yhtä rikollisena kuin tuntemattoman tekemää väkivaltaa. Perheväkivalta tapahtuu usein kotona ja tekijä on läheinen ihminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007a, 18, Husso 2003, 283.)

Vuonna 2005 poliisin tietoon tulleissa perheväkivaltarikoksissa oli 4 109 uhria, joista naisia oli 3 195. Reilusti yli puolissa tapauksista kyseessä oli avio- tai avopuolisoiden välisestä väkivallasta eli parisuhdeväkivallasta. (SVT 2006.)

Seuraavassa on koottu tyypillisimmät perheväkivallan muodot, jotka voidaan jakaa kahdeksaan eri kategoriaan:

1. *Fyysinen väkivalta* on helppoiten tunnistettavissa oleva väkivallan muoto. Fyysistä väkivaltaa ovat esimerkiksi lyönnit, potkut, kuristaminen, vapaudenriiston erilaiset keinot, kuten sitominen sekä kaikkien näiden uhka. (Lehtonen & Perttu 1999, 37.)
2. *Psyykinen väkivalta* taas on yleisin väkivallan muoto. Psyykkistä väkivaltaa on muun muassa nimittely, alistaminen, uhkailu, vähättely, nöyryyttäminen, pelottelu, ahdistelu sekä toisen liikkumisen, pukeutumisen ja sosiaalisten suhteiden kontrollointi. Psyykinen väkivalta voi olla sanallista tai sanatonta, ja usein se johtaa fyysiseen väkivaltaan. Tyypillistä psyykkiselle väkivallalle onkin, että se ajan myötä eskaloituu, eli muuttuu yhä vakavammaksi. (Lehtonen & Perttu 1999, 37-38.)
3. *Hengellinen väkivalta* on toisen uskonnon ja tämän uskonnollisten tarpeiden vähättelyä sekä niiden harjoittamisen kieltämistä. Hengellisen väkivallan nimissä voidaan myös pakottaa toinen osallistumaan jonkin toisen uskonnon rituaaleihin, ja noudattamaan kyseisen uskonnon sääntöjä. ”*Uskonnon oikeuttama väkivalta perustuu Raamatun tulkintaan miehen oikeudesta hallita, alistaa ja omistaa naista.*” (Lehtonen & Perttu 1999, 38-39.)
4. *Seksuaalinen väkivalta* on varsin laaja käsite. Seksuaalista väkivaltaa on esimerkiksi pahoinpitelyn uhka, huorittelu, nöyryyttäminen, ulkonäön arvioiminen ja vertailu, raiskaus, muu vastentahtoinen intiimi kanssakäyminen, pakottaminen pornografian katsomiseen ja intiimialueille kohdistuva fyysinen väkivalta. (Lehtonen & Perttu 1999, 40.)
5. *Taloudellista väkivaltaa* on kiristäminen, harhauttaminen, toisen rahankäytön kontrollointi, kavaltaminen ja vaatimus toisen rahankäytön selvittämisestä kuittien kera sekä taloudellinen hyväksikäyttö. Usein tämän vallankäytön takia uhrilla ei ole käytössään ollenkaan omaa rahaa, ja siten pyritään estämään irtottautumisyritykset. (Lehtonen & Perttu 1999, 40-41.)
6. *Latentti, eli piilevä väkivalta* tarkoittaa uhan ilmapiiriä, tietoisuutta siitä että väkivaltaisuuDET voivat alkaa minä hetkenä hyvänsä. Jatkuva uhka saa uhrin varomaan omaa käytöstään, sanojaan ja kaikkea mikä voi antaa syyntä väkival-

lalle. Uhrin käyttäytyminen muuttuu mieliteleväksi, myötäileväksi, väkivaltaa ennaltaehkäiseväksi. (Lehtonen & Perttu 1999, 42.)

7. *Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti* on myös yksi väkivallan muodoista. Se voi olla tahallista tai tahatonta, ja usein siihen liittyy taloudellinen, fyysinen ja psyykkinen väkivalta. Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti kohdistuu muista ihmisistä riippuvaisiin henkilöihin, kuten vanhuksiin, vammaisiin ja lapsiin. (Lehtonen & Perttu 1999, 42-43.)

8. *Syrjintä* kohdistuu yhteiskunnan normeista poikkeaviin henkilöihin; ihmisiin joiden maailmankatsomus, uskonto, sukupuoli, ikä, rotu, seksuaalinen suuntautuminen tai taloudellinen asema aiheuttavat negatiivisia ajatuksia. Syrjityt henkilöt ovat alttiimpia väkivallalle kuin valtaväestö, sillä negatiivinen suhtautuminen heihin madaltaa väkivallan kynnystä. (Lehtonen & Perttu 1999, 44-45.)

3.2 Väkivallan trauma

Kriisit voidaan jaotella kahteen ryhmään: kehityskriiseihin ja traumaattisiin kriiseihin. Kehityskriisit ovat jokaisen ihmisen elämään kuuluvia elämänmuutoksia, kuten lapsen syntymä tai eläkkeelle lähteminen. Traumaattiset kriisit taas syntyvät ihmisen kohdassa ulkoisen, ennustamattoman tapahtuman joka uhkaa hänen ruumiillista olemassaoloon, sosiaalista identiteettiään tai turvallisuuttaan. Tällaisia traumaattisia tapahtumia ovat esimerkiksi läheisen kuolema, vakava sairaus, vammautuminen, onnettomuus ja väkivalta. (Samulin 2007, 13-15.)

Väkivallalla on todettu olevan traumatisoivia vaikutuksia, varsinkin silloin kun tekijä on läheinen ihminen. Käsitykset ympäristön ja maailman ennustettavuudesta ja turvallisuudesta muuttuvat, kun ihminen jonka pitäisi olla kaikkein luotettavin ja turvallisin tekee väkivaltaa. Uhri kokee usein epärealistisia syyllisyydentunteita, häpeää sekä kokee, ettei kukaan voi häntä ymmärtää. (Samulin 2007, 13-14, Kaitue, Noponen & Släen 2007, 22-23.) Muita väkivaltaisen trauman tunnusmerkkejä ovat muun muassa haavoittuvuus, pelkotilat, ahdistus, unihäiriöt, viha, masennus, suru, sosiaalisen kanssakäymisen vaikeudet, alentunut itsetunto ja itsesyytökset (Hannonen 2001, 72).

Traumakokemus, yksittäinen tai toistuva ja pitkäaikainen, voi olla ihmiselle niin vaikea ja uhkaava, että tämä pyrkii suojelemaan itseään todellisuudelta ottamalla siihen henkisesti etäisyyttä (Samulin 2007, 18). Trauman aiheuttamat reaktiot, kuten voimakkaat tunteet ja fyysiset oireet voivat jäädä myös ”päälle” ja ihminen juuttuu trauman reaktiovaiheeseen. Tällöin puhutaan traumaperäisestä stressihäiriöstä (PTSD, Post-Traumatic Stress Disorder). Seurauksena voi olla, että ihminen alkaa vältellä niitä ihmisiä, tilanteita ja paikkoja, jotka muistuttavat häntä traumaattisesta tapahtumasta. Tunteiden turruttaminen ja olon helpottaminen päihteillä on yleistä. (Samulin 2007, 18 – 19.)

3.3 Väkivallan kohdistuminen äitiin

Väkivaltaisessa suhteessa elävä nainen elää jatkuvassa stressitilanteessa, joka aiheuttaa hänelle trauman. Nainen kantaa sisällään syyllisyyttä miehen väkivaltaisuudesta, huonosta äitiydestä ja turvattomuuden ”sallimisesta” perheensä sisällä. (Hannonen 2001, 70.) Parisuhdeväkivallan sosiaalisesti kuormittava paino johtaa usein kodin ulkopuolisten sosiaalisten suhteiden hiipumiseen, sillä väkivallan kohteena oleminen koetaan hävettävänä ja leimaavana, ja siitä halutaan vaieta (Husso 2003, 221). Parisuhdeväkivalta vie kodista tilan rauhalta, levolta ja turvalta, sekä tuo tilalle ahdistuksen, masennuksen, pelon ja väsymyksen. Koti muuttuu vieraaksi paikaksi, ja se heikentää uhrin oman arvon tuntoa ja estää itselle hyväksytyin identiteetin rakentamisen. (Husso 2003, 222-223, Nousiainen 2004, 112.)

Äitiyteen liitetään kirjoittamattomia sääntöjä, joiden mukaan äidin tulee epäitsekkäästi rakastaa, suojella ja hoitaa perhettään. Äidinrakkautta pidetään itsestäänselvyytenä, eikä negatiiviset ajatukset ja tunteet, kuten suru, pelko, kiukku tai inho kuulu kulttuurissamme äitiyteen. (Janhunen & Saloheimo 2008, 28.) Äidin ja lapsen välistä suhdetta voi kuvata rakkauden oikeuttamaksi ”riistosuhteeksi”, jossa äiti haluaa auttaa ja hoitaa ilman korvauksia. Tällainen riistosuhde on kuitenkin kuluttava ja voimavaroja vievä, varsinkin jos äidin elämäntilanne tai elinolot ovat heikot, tai voimavarat ovat vähissä. Kun äidin voimavarat ovat koetuksella, eikä tältä löydy mahdollisuuksia tai kykyä kahden ihmisen hoivan ja perusturvan ylläpitämiseen, on kyse luonnollisesta tasapainottelusta terveen ja ”epäterveen” itsekkyyden rajoilla. Ääritilanteissa äiti voi joko torjua lapsensa täysin ja kieltäytyä tarjoamasta hoivaa ja rakkautta, kun taas toisessa ääripäässä äiti ei huomioi itseään ja omia tarpeitaan lainkaan. (Janhunen & Sa-

loheimo 2008, 50.) Kun äidin fyysiset ja psyykkiset voimavarat ovat koetuksella, kuten väsyneenä tai masentuneena, äidit voivat lisäksi kokea negatiivisten, ”kiellettyjen”, tunteiden nousevan helpommin esille (Janhunen & Saloheimo 2008, 37). Suhtautuminen omiin lapsiin voi muuttua, jolloin negatiivisista tunteista lasta kohtaan tulee erityisen vaikeita käsitellä ja rajoja on vaikea asettaa, mikä tekee perheen, erityisesti äidin tilanteesta, entistä vaikeamman (Hannonen 2001, 70).

Hannosen (2001, 70) mukaan naisen äiteys vaurioituu aina väkivaltaisessa suhteessa. Väkivallan sävyttämässä elämäntilanteessa äiti alkaa helposti purkaa pahaa oloaan, pettymystään, pelkoaan ja vihaansa lapsiin kovillakin otteilla, koska kodin seinien ulkopuolella tunteiden ilmaukset ovat kiellettyjä ja häpeällisiä (Hannonen 2001, 73). Itseensä kohdistuneen väkivallan lisäksi miehen lapsiin kohdistama väkivaltaisuus on aina väkivaltaa myös naista kohtaan. Se on tapa heikentää naista äitinä ja vaimona, ja se synnyttää naisessa nopeasti ”huono äiti”- tunteen. (Hannonen 2001, 70.)

4 TUTKIMUSTAVOITTEET JA KYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille väkivaltaa kokeneiden äitien kokemuksia palveluista ja saadusta tuesta huostaanoton lopettamisen jälkeen. Työssäni pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

Mitä palveluita ja tukea äidit ovat saaneet huostaanoton purun jälkeen?

Minkälaisia kokemuksia äideillä on palveluista ja saadusta tuesta ollut?

Mitä palveluita ja tukea äidit olisivat toivoneet enemmän?

Mitä väkivallalle ja sen uhkalle on tehty?

Viimeinen tutkimuskysymys tuntunee hieman irralliselta muihin tutkimuskysymyksiin verrattuna, mutta opinnäytetyön tilaajan intressien sekä äitien kokemusten todellisen kuulemisen kannalta on oleellista kysyä ”mitä väkivallalle ja sen uhkalle on tehty?”. Väkivalta oli vahvasti läsnä kaikkien haastattelemini äitien elämässä, ja sillä oli merkittäviä vaikutuksia perheiden lastensuojeluprosessien alkamiseen ja huostaanottojen päättymiseen. Opinnäytetyön erikoispiirteenä lieneekin juuri se, että äitien kokemusten perusteella päästään tarkastelemaan lähemmin sitä, kuinka tärkeiksi erilaiset tuki-

ja palvelumuodot voivat muuttua erityisessä elämäntilanteessa, kuten perheväkivaltilanteessa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän luvun tarkoituksena on avata opinnäytetyössäni käytettyjä työn menetelmiä ja työprosessia. Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata ihmisten todellista elämää ja ymmärtää tutkimuskohdetta. Kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ja jokainen tapaus käsitellään ainutlaatuisena yksilönä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161, 165, 181.)

5.1 Opinnäytetyö prosessina

Aloitin opinnäytetyöni tekemisen yhteydenotolla Viola ry:hyn marraskuussa 2010. Tapasin Eeva Immosen, jonka kanssa pohdimme sopivaa opinnäytetyön aihetta Kokemukset näkyviin -hankkeen tiimoilta. Löysin hankkeen sisäisistä aihealueista itseäni erityisesti kiinnostavan aiheen, ja siitä alkoi tämän opinnäytetyön suunnittelu.

Varsinainen työskentely alkoi tammikuun loppupuolella 2011. Olin mukana tutkimuksen tukiryhmässä, joka on hankkeen puitteissa koottu työryhmä. Työryhmässä ovat edustettuina Jyväskylän ja Kuopion yliopistot, Mikkelin, Jyväskylän ja Pieksämäen ammattikorkeakoulut sekä Keski- ja Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukset. Tutkimuksen tukiryhmässä käsiteltiin ajankohtaisen asioiden lisäksi tekeillä olevia opinnäytetöitä. Sain tukiryhmästä intoa tarttua toimeen sekä apua työn sisällön hahmottamiseen. Pian tutkimuksen tukiryhmän jälkeen aloitin teoriapohjan kirjoittamisen ja sisällysluettelon hahmottelemisen.

Helmikuun puolivälissä tein ”esihaastatteluni” ja harjoittelin litterointia ja aineiston analyysiä siitä saadulla materiaalilla. Esihaastattelun avulla muokkasin varsinaista haastattelurunkoa (liite 3) tulevia haastatteluita varten. Esihaastattelu toimi minulle myös tärkeänä oppimistilanteena, kuinka toimia haastattelijana, säilyttää ammatillisuus sekä luoda välitön ja rento ilmapiiri arkojen asioiden läpikäymistä varten?

Huhtikuussa tein varsinaiset haastattelut ja aloitin litteroinnin. Siinä vaiheessa teoriapohja oli suurimmaksi osaksi jo kirjoitettu, ja pystyin keskittymään täysin haastatteluihin. Haastatteluiden purku jatkui kesän ajan. Kävin haastatteluita läpi vähitellen, kunnes elokuussa aloitin työskentelyn jälleen rivakkaan tahtiin. Silloin luin opinnäytetyöni pitkästä aikaa kokonaisuudessaan, ja kesän mittaisen kypsytelyajan jälkeen hahmotin työtäni taas paremmin. Siinä vaiheessa työstäni puuttui enää muutamia kapalelisäyksiä, sekä itse tutkimustulosten esittely. Syys - lokakuussa viimeistelin opinnäytetyöni.

5.2 Aineiston hankinta

Tutkimusaineiston keräysmenetelmäksi valitsin haastattelut, koska koin sen olevan eettisin sekä eniten aineistoa tuottavin tapa. Haastattelu on kvalitatiivisen työtavan päämenetelmä, ja sen avulla pyritään näkemään ihminen subjektina, eli halutaan tietää tämän omakohtaiset ajatukset sekä kokemukset. Myös arkojen ja vaikeiden asioiden tutkimisen on todettu olevan helpompaa haastattelujen avulla. (Hirsjärvi ym. 1997, 200-202.)

Tekemäni haastattelut olivat *teemahaastatteluita*, joka tarkoittaa strukturoitujen (lomakehaastattelut) ja avoimien haastattelujen välimuotoa. Teemahaastattelussa aiheet, eli teemat ovat tiedossa, mutta tarkkaa järjestystä tai lauseiden muotoa ei ole. (Hirsjärvi ym. 1997, 204.) Etukäteen valitut teemat rakennetaan tutkimustehtävän viitekehykseen perustuen eli siihen, mitä tutkittavasta aiheesta tiedetään etukäteen. Teemahaastattelulla tavoitellaan vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.)

Tutkimusaineistoa varten tarvitsin huostaanoton purun läpikäyneitä äitejä Mikkelistä ja lähialueilta, ja alkuperäisenä ajatuksena oli löytää 3–5 haastateltavaa. Ennen varsinaisia haastatteluita tein esihaastattelun. Tapasin Viola ry:n kautta äidin, jolla oli omakohtaista kokemusta huostaanoton purusta ja sen jälkeisistä palvelu- ja tukimuodoista. Tämän haastattelun avulla pyrin sisäistämään tunteita, kokemuksia ja tietoa siitä millainen tilanne huostaanotto prosessi kaiken kaikkiaan on. Haastattelun tavoitteena oli löytää haastattelurungosta ne kohdat, joihin tarvittiin kysymysten tarkennusta, muokkaamista tai poistamista. Litteroin haastattelun harjoitusmielessä, mutta siitä esille tulleita tietoja ei ole käytetty varsinaisessa työssäni tekstiosuudessa, koska haastat-

telurunko, ja täten kysymysten yhdenmukaisuus muuttuivat kyseisen esihaastattelun jälkeen.

Lopulta Viola ry:n kautta löytyi varsinaisia haastatteluja varten kolme vapaaehtoista äitiä. Lähetin jokaiselle äidille saatekirjeen (liite 1), ja lisäksi Eeva Immonen oli yhteyksissä henkilökohtaisesti jokaiseen äitiin asian tiimoilta. Näiden äitien luvalla Eeva Immonen antoi minulle äitien yhteystiedot ja sovin haastattelut henkilökohtaisesti jokaisen kanssa. Ennen haastatteluja äidit allekirjoittivat vielä lupalomakkeen haastattelua ja sen nauhoitusta varten (liite 2). Tutkimuslupa tuli täten Viola ry:n ja äitien kautta.

Opinnäytetöitä ja muita tutkimuksia tehdessä esille nousee usein kysymys tarvittavan aineiston määrästä (Hirsjärvi ym. 1997, 178). Itselläni haastateltavien määrä oli pieni ($n = 3$), mutta koska kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei olekaan löytää tilastollisia säännönmukaisuuksia tai keskimääräisiä yhteyksiä, tutkimusaineiston voi kerätä pienemmältäkin joukolta (Hirsjärvi ym. 1997, 180).

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen ydintä ovat aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko (Hirsjärvi ym. 1997, 217). Saadakseni tuotua aineistostani kaiken oleellisen esille, käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä haastatteluiden purkua ja analysointia varten. Koin, että tätä työmenetelmää käyttämällä saa tutkimusaineistosta poimittua työn kannalta oleelliset ilmaukset, lauseet ja sanat parhaiten esille.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin perusideana on luoda teoreettinen kokonaisuus kootusta tutkimusaineistosta siten, että analyysiyksiköt eivät ole valmiiksi suunniteltuja vaan ne tulevat aineistosta (Tuomi 2008, 130). Miles ja Huberman (1994) kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysia kolmivaiheiseksi prosessiksi, joka jakautuu pelkistämiseen, aineiston ryhmittelyyn ja teoreettisten käsitteiden luomiseen.

Kiteytettynä aineistolähtöinen sisällönanalyysi lähtee liikkeelle haastatteluista saadun aineiston litteroinnilla eli pelkistämällä. Konkreettisesti aineiston pelkistäminen tapahtuu aukikirjoitetun aineiston karsimisena, jolloin aineistosta poimitaan tutkimuksen kannalta olennaiset ilmaukset, sanat ja lauseet tutkimuskysymysten avulla. (Tuomi

& Sarajärvi 2009, 109.) Poimin tutkimukseni kannalta olennaiset asiat aukikirjoitetusta aineistosta ja merkitsin ne eri värein. Sen jälkeen kirjasin nämä olennaiset alkupe-
räisilmaukset ja pelkistetyt lauseet Excel-taulukkoon.

Seuraava vaihe oli aineiston ryhmittely. Aineiston ryhmittelyssä pelkistetyt ilmaukset käydään läpi ja luokitellaan samankaltaiset ilmaukset omiksi ala-, ylä-, ja pääluokikseen. Tällä tavoin aineistoa saadaan tiivistettyä, koska yksittäiset tekijät saavat yhteisen luokan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.) Ryhmittelin Excel-taulukkoon merkitsemäni oleelliset ilmaukset omiksi luokikseen ja nimesin ne.

Viimeisessä aineiston käsittelyvaiheessa, eli teoreettisen käsitteiden luomisessa erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto, ja tehdään johtopäätökset (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111). Tällä tavoin tutkimuksen tulokset perustuvat aineistossa esille tulleeseen, ei tutkijan aikaisempaan tietoon tai käsityksiin (Tuomi 2008, 130). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tutkimustulokset perustuvat siis tutkijan omaan tulkintaan ja päättelyyn, jossa liikutaan empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112).

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja laadukkuus

Hirsjärvi ym. (1997, 27-28) toteavat, että jo opinnäytetyön aiheenvalinta on eettinen ratkaisu: miksi tutkimukseen ryhdytään ja kenen ehdoilla, ja onko aiheella todellista merkitystä. Työn eettisyyden ja luotettavuuden kannalta olennaista on myös tuoda esille miten tutkimukseen osallistuneiden ihmisten suostumus on hankittu, mitä tietoa heille työstä annetaan ja liittyykö heidän osallisuuteensa riskejä (Hirsjärvi ym. 1997, 28-29).

Tutkimuksen eettisyys kulkee myös käsi kädessä tutkimuksen luotettavuuden kanssa, ja se perustuu tutkijan noudattamaan hyvään tieteelliseen käytäntöön (good scientific practise) (Tuomi 2008, 143). Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa sitä, että tutkija noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Eettisesti toimiva tutkija tuo työssään esille myös muiden tutkijoiden saavutukset asianmukaisella tavalla. (Suomen Akatemia 2011.)

Hyvällä haastattelurungolla voi jo pelkästään nostaa tutkimuksen laadukkuutta. Haastatteluaineiston laadukkuus taas määrittelee aineiston luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2000.) Haastattelun laatuun ja luotettavuuteen vaikuttavat muun muassa itse haastattelutilanne, aina sen nauhoituksen onnistumisesta yhdenmukaiseen aineistojen litterointiin (Hirsjärvi ym. 2000, 185).

6 KOKEMUKSET NÄKYVIIN – HANKE

Pelastakaa Lapset ry:n ja Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n yhteinen hanke Kokeemukset näkyviin – väkivaltatyön kehittäminen sijaishuollossa alkoi vuonna 2009, ja jatkuu vuoteen 2012 saakka. Hanke toteutetaan Etelä-Savon sekä Keski-Suomen alueilla. Hankkeen päätavoitteena on tuoda väkivaltaa näkyväksi sijaishuollon prosesseissa, ja luoda sekä kehittää sijaishuollon kaikille osapuolille erilaisia tuen malleja väkivaltakokemusten käsittelemiseksi. Hankkeen tavoitteena on lisäksi tuottaa lisää tietoa ja tutkimusta sijaishuollon eri osapuolien, kuten lasten, biologisen perheen sekä sijaisperheen kokemuksista ja näiden kokemusten yhdistymisestä väkivaltaan. (Viola ry & Pelastakaa Lapset ry 2009–2012.)

Tärkeimmät yhteistyökumppanit hankkeen alkuvaiheessa olivat Etelä-Savon ja Keski-Suomen maakuntien sijaishuollon ja väkivaltatyön julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin toimijat; Keski-Suomen ensi- ja turvakoti, Sukupuu ry, Sininauhaliitto, Perhehoitoliitto sekä Pesäpuu ry, kunnat ja niiden lastensuojelusta vastaavat yksiköt, Etelä-Savon sosiaalityön ja varhaisen tuen kehittämissyksikkö (Esske) sekä Kasvun Yhteisöjen sijaishuoltoyksikkö. (Viola ry & Pelastakaa Lapset ry 2009–2012.)

Projektin myötä opiskelijoille tarjoutui mahdollisuus tehdä opinnäytetöitä sen aihepiirin sisällöistä, ja opinnäytetyöni on yksi näistä hankkeen sisäisistä tutkimusteemoista. Opinnäytetyöni tutkimustulokset tulevat hankkeen käyttöön.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli vastata seuraaviin kysymyksiin: mitä tukea äidit ovat saaneet huostaanoton purun jälkeen? Minkälaisia kokemuksia äideillä on palveluista

ja saadusta tuesta ollut? Mitä tukea äidit olisivat toivoneet enemmän, sekä mitä väkivallalle ja sen uhkalle on tehty?

Viimeinen tutkimuskysymys palaa aikaan ennen huostaanoton purkamista, eikä haastattelussa tullut juuri ilmi erityisiä toimia väkivallan ja sen uhkan lopettamiseksi. Opinnäytetyön luettavuuden ja sen sujuvuuden vuoksi ”*mitä väkivallalle ja sen uhkalle on tehty*” – kappale on haastatteluiden pohjalta aukikirjoitettu seuraavaan:

Jokaisen haastatteleman äidin kohdalla väkivallan tekijä on ollut miesystävä tai puoliso, eli äidit ovat kokeneet perheväkivaltaa. Väkivaltaista puolisoa kuvailtiin muun muassa hallitsevaksi, pelottavaksi ja arvaamattomaksi henkilöksi. Jokaisen äidin puolisolla oli päihdeongelma. Haastattelussa ei noussut esille millaista apua äidit ovat saaneet väkivaltaisessa parisuhteessa eläessään, mutta äidit kuitenkin kertoivat, että väkivaltaisuuDET loppuivat vasta pariskunnan erotessa. Kahden äidin kohdalla ajatus lopullisesta erosta nousi, kun he joutuivat lasten kanssa pakenemaan väkivaltaista miestä turvakotiin. Myöhemmin äidit ovat purkaneet kokemuksiaan vertaistukiryhmissä.

Muihin tutkimuskysymyksiin perehdytään tarkemmin omissa kappaleissaan. Olen pohjustanut lyhyesti tutkimustuloksia perheiden historian ja aikaisempien kokemusten avulla, jotta tutkimustulokset avautuvat lukijalle mahdollisimman hyvin. Olen liittänyt tekstiin paljon suoria lainauksia äideiltä, jotta kokemukset ja ajatukset välittyvät suoraan myös lukijoille. Kaikki opinnäytetyössäni esille tulevat nimet ja paikat on muutettu haastateltavien henkilöllisyyden suojelemiseksi.

7.1 Perheiden tausta

Jokaisen haastatteleman äidin tarinoista löytyi paljon yhtäläisyyksiä. Jokainen heistä on joutunut perheväkivallan kohteeksi elämänsä aikana. Yhdellä äidillä väkivaltaiset kokemukset ovat alkaneet jo lapsuudessa. Poikkeuksetta väkivallalla uhanneet olivat haastateltavien puolisoita tai miesystäviä, ja kahdella äideistä oli takanaan useampia väkivaltaisia suhteita.

”Öö no katellu vierestä ku mutsii hakattii ja sitte faija hakkas välil remmillä ja sitte menin väliin ni sain turpiini ja sitte sellast pientä hivelyy, kosketteluu mitä tytöt ei välttämättä isältään niinku toivois.”

”Sanotaan että lapsen isän kanssa niin pääpaino oli siinä henkisessä väkivallassa.”

”No siis se oli ihan henkistä väkivaltaa ja sitten oli tota niin fyysistäkin, yhen pahoinpitelyn on Eetu nähnyt et isänsä on hakannut mut.”

Päihteiden väärinkäyttö oli myös yhteinen tekijä äitien tarinoissa. Kaksi äitiä kävi läpi päihdekuntoutuksen, ja kolmas äiti on sinnitellyt ilman erillisiä katkaisu- tai kuntoutusjaksoja tähän päivään saakka. Alkoholi oli tarinoiden yleisin päihde, mutta yksi äiti kertoi myös huumausaineiden kuuluneen elämäänsä:

”... väkiste pisti huumetta muhunki ja semmosta kaikkee niinku teki.”

Kaikki perheet olivat ennen huostaanottoa saaneet avohuollon tukitoimenpiteitä. Kahdessa perheessä huostaanotto kohdistui yhteen lapseen, ja kolmannessa perheessä kyse oli avohuollon sijoituksesta, ja se kohdistui kaikkiin kolmeen lapseen. Kahden perheen sijoitusprosessit olivat yhtäjaksoisia, mutta kolmannessa tapauksessa lapsen uudelleensijoituksia kotiin ja sieltä pois oli muutamia. Kaikkien lasten sijoituspaikat vaihtelivat huostaanoton aikana, ja sukulaissijoitus oli kahdessa kolmesta tapauksesta yleisin sijoituspaikka.

Huostaanottojen syynä olivat väkivallan uhka, vanhempien päihteiden käyttö, vanhempien voimavarojen vähyys sekä lasten oireilu. Eräs äiti oli myös itse antanut lapsensa huostaan kaikkien osapuolien hyvinvoinnin takaamiseksi.

”...kello oli jotain 11 illalla, ja mun entinen kihlattu nuoruusvuosilta soitti sitte mulle, ja joka on lastensuojelulaitoksessa töissä, ja kysy et miten menee? Ja tota mä vaan itkin puhelimeen et mä en enää jaksa. Mä olin sillon ryypänny pitkään.”

”Ja Eetulla oli jo silloin aika paljon sellasia raivareita, mitä Eetu oli silloin, 4-vuotias? Aika kovia semmosia raivareita, että jos esimerkiksi sen kaveri tuli meille syömään ja se kaveri istui Eetun paikalle ruokapöydässä, ni Eetu saattoi raivota siitä kolme tuntii. Et niinku Eetulla on aina ollu noita tollasia. Et sit tultii tulokseen, lastenpsykiatri oli sitä mieltä, että Eetulle sijaisperhe on kaikkein paras vaihtoehto. Sit mä tein sen päätöksen että annoin siis itse huostaan.”

Päihteen elämäntapa oli merkittävin muutos näiden äitien elämässä, ja siihen perustuen lasten huostaanotot voitiin purkaa. Päihteettömän elämäntavan mahdollisti osaltaan ero väkivaltaisesta puolisosta, jolloin pahaa oloa ei enää tarvinnut helpottaa pulon kautta.

”Joo elikkä se oli se kaikista tärkein, että mä elin päihteetöntä elämää. Ja siitä niinkö riittävän pitkä näyttö. Ja heille nyt riitti se että olin 2 vuotta täysin sitten päihteen. Se oli se ihan perusjuttu. Se oli se kaiken lähtökohta. Ja se että oli ite, omat voimavarat siihen, että jaksaa sitten.”

7.2 Huostaanoton purun jälkeen saadut palvelu – ja tukimuodot

Haastatteluissa esille tuodut palvelu- ja tukimuodot olivat pääasiallisesti sosiaalitoimen tarjoamia jälkihuollon tukitoimia. Lisäksi äidit kertoivat Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n tarjoamasta tuesta.

Äitien kokemukset ja käsitykset siitä, mitkä palvelu- ja tukimuodot auttoivat arjessa selviytymisessä huostaanoton purun jälkeen, olivat erilaisia. Yksi äideistä ei esimerkiksi kokenut päihdetyön tai Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n vaikuttavan huostaanoton purun jälkeiseen tuen tarpeeseen erityisemmin, kun toinen äiti taas koki saavansa paljon apua vastaavasta avusta.

Haastatteluissa nousi esille paljon omille lapsille toivottuja ja saatuja tuki- ja palvelumuotoja, mutta opinnäytetyössäni tuon esille vain sellaiset palvelu- ja tukimuodot, jotka näyttävät vahvasti koko perheen tai pelkästään äidin hyvinvointia tukevuina palveluina.

Lapsiperheiden sosiaalityö

Jokaisen perheen kohdalla toteutettiin lapsiperheiden sosiaalityötä, jonka alaisuuteen kuului osa muista saaduista palvelu- ja tukimuodoista. Lapsiperheiden sosiaalityön kohdalla äidit puhuivat suhteestaan omaan sosiaalityöntekijäänsä ja palveluiden saataavuudesta ja toteutuksesta.

Lapsiperheiden sosiaalityö on pitkäjänteistä sosiaalityötä niiden perheiden kanssa, joissa asuu alaikäisiä lapsia. Lapsiperheiden sosiaalityössä lapsen etu on aina ensisijainen, kun taas perheen aikuisten kanssa tehtävässä aikuissosiaalityössä huomioidaan aina koko perheen tilanne. Mikkelissä lapsiperheiden sosiaalityöhön kuuluvat psykososiaalinen työ, lasten kasvatukseen ja kehitykseen liittyvät asiat, lastensuojelu ja muu sosiaalinen tuki (esim. ohjaus ja neuvonta taloudellisissa asioissa) sekä lapsiperheiden toimeentulotuki. (Mikkeli 2011.)

Perhetyö

Perhetyötä tehtiin jokaisen haastatteluihin osallistuneen perheen kanssa. Perhetyössä etsitään sellaisia tapoja toimia, jotka edistävät lapsen turvallista kasvua ja kehitystä sekä lisäävät perheen hyvinvointia ja omatoimisuutta. Perhetyötä tarjotaan silloin kun perhe tarvitsee säännöllistä tukea arjen hallintaan ja selviytymiseen. (Sosiaaliportti 2008.)

” Elikkä niinku perhetyö on ollu paljon myös mulle tukena, meillä on ollu tosi paljon keskusteluja.”

”Joo no se perhetyö, se käy niinku kerran viikossa ja tavallaan tavoitettavissa joka päivä. Mä silleen tiän että mä voin soittaa niinku.”

Perhetyötä tehdään yleensä perheen kotona, ja toiminta on aina suunnitelmallista. Alussa laaditaan perhetyön suunnitelma yhdessä perheen kanssa, jolla pyritään varmistamaan että kaikki osapuolet ovat ymmärtäneet toiminnan tarkoituksen, sekä nostamaan perheen- ja sen jäsenten motivaatiota. Jatkossa tehdään säännöllisesti kirjauksia ja väliarviointeja. (Sosiaaliportti 2008.) Lastensuojelulaki velvoittaa sosiaalitointa

järjestämään lastensuojelun avohuollon tukitoimenä tarvittaessa perhetyötä (LSL § 36).

Perheleiri

Lisäksi jokainen äiti mainitsi käyneensä sosiaalitoimen järjestämällä perheleireillä. Leireille perheitä voidaan ohjata esimerkiksi perheneuvolan tai sosiaalitoimen kautta. Lastensuojelun asiakkaille kohdennettu leiri ei ole ”leimaava” tukitoimi, vaan se koetaan usein normaalipalveluna, jolloin koko perheen on mukava tulla leirille. Leirien tavoitteena on tukea ja ohjata lasten ja vanhempien keskinäistä vuorovaikutussuhdetta laulun, leikin ja muun mukavan toiminnan keinoin. Aikuisille on usein myös omia keskustelutuokioita ja vertaistukiryhmätoimintaa. (Sosiaaliportti 2010.)

”Mä pidin hirveesti niistä lastensuojelun tarjoomista kesäleireistä. Siel oli sosiaalitoimi mukana, ja siel oli sitä yhteistä tekemistä, ja sit siel oli keskusteluja vanhemmille erikseen, ja niistä mä tykkäsin.”

Sosiaalitoimen yhteistyökumppaneina leirien organisoinnissa on usein muun muassa perheneuvola, seurakunta tai jokin järjestö (Sosiaaliportti 2010).

Perheneuvola

Perheneuvola mainittiin kahdesti haastatteluissa. Perheneuvola tarjoaa asiantuntija-apua kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa. Tavoitteena on taata lapselle turvalliset kasvuolot ja lisätä perheen toimintakykyä ja psykososiaalista hyvinvointia. (Sosiaaliportti 2010.)

Toinen äideistä käyttää edelleen perheneuvolan palveluita yhtenä tukimuotona, mutta toisen äidin kohdalla perheneuvolan palvelut olivat jääneet taka-alalle. Kolmas äiti ei maininnut perheneuvolaakaan. Perheneuvolan palveluiden hyödyntäminen oli kuitenkin vähäistä myös aktiivisen äidin kohdalla, koska tuki- ja palvelumuodot eivät ole vastanneet äidin ja perheenjäsenten tarpeisiin.

Viola – väkivallasta vapaaksi ry

Haastattelemani äidit ovat kaikki Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n asiakkaita, joten Viola ry:n antama apu ja tuki nousi luonnollisesti esille. Äidit olivat joko omatoimisesti hakeutuneet Viola ry:n palveluiden pariin, tai saaneet sosiaalitoimelta tai muulta yhteistyötaholta lähetteen.

”Elikkä mä ite etin sen (Viola – väkivallasta vapaaksi ry) silloin ku Silja oli huostaan otettuna, että onko missään mitään tukea. Ei soskusta tullu kyllä mitään tietoa.”

Yksi äideistä ohjautui Viola ry:hyn hakiessaan apua lapselleen:

”Violassa mulla alko käynnit ku lastenpsykiatrialla ne sai tietää että mulla on ollut väkivaltanen mies, ni ne lähetti mut sinne.”

Viola ry:n tarjoamat vertaistukiryhmät ja vertaistukiohjaajakoulutukset, sekä keskustelumahdollisuudet tulivat monipuolisesti esille jokaisen äidin tarinassa. Äidit kertoivat käyneensä erilaisissa vertaistukiryhmissä, kuten ”lapsena väkivaltaa kokeneet” ja ”huostaan otettujen lasten vanhemmat”. Yksityiset keskusteluajat Viola ry:n työntekijöiden kanssa koettiin myös olennaisiksi tukimuodoiksi.

Päihdetyö

Huostaanoton purun jälkeen vain yksi äiti kertoi käyttävänsä päihdeklinikan apua edelleen:

”En mä ehkä keskustelemassa käy kuin ehkä kerran kuussa”

Yksi äideistä ei maininnut lainkaan tarvitsevansa tämän hetkisessä elämäntilanteessaan päihdetyön palveluita, vaan kyseisten palvelu- ja tukimuotojen tarve oli loppunut pitkän päihdekuntoutusjakson jälkeen. Kolmas äiti mainitsi harkinneensa jo jonkin aikaa hakeutuvansa päihdetyön palveluiden piiriin, mutta ei vielä haastattelun aikoihin kokenut ehdottomasti tarvitsevansa kyseisiä palveluita.

Päihdetyö on pähteiden käytön ehkäisyä, niiden käyttöön liittyvien riskien, haittojen ja ongelmien ehkäisyä ja hoitoa. Päihdetyö on jaettu ehkäisevään ja korjaavaan päihdetyöhön. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Terveys- ja liikuntapalvelut

Yksi äiti toi vahvasti esille sosiaalitoimen tukemat terveys- ja liikuntapalvelut ja niiden hyvinvointia ja arjessa jaksamista edesauttavan vaikutuksen:

”...mutta sit mä saan semmosta akupunktiota, semmosta rentoutusta ihan joka viikko. Se on kuule tosi ihanaa, se on parantanu elämää, yöunia ja kaikkea että. Ihan hirveen tärkeä. Ja sitte mä käyn sieltä kautta kuntosaliryhmässä, ja se on ollu ihan älyttömän iso tuki. Ja sit oon saanut tämmösiä kuntosali ja liikuntakortteja ihan tosi helposti....”

Terveyspalveluista mainitaksi tuli myös Lähemäkitalon mielenterveysyksikkö, jossa eräs äiti on käynyt useamman vuoden ajan. Muita terveys- ja liikuntapalveluita, jotka kohdistuvat äiteihin itseensä ei mainittu. Omille lapsille toivottuja liikunta ja harrastuspalveluita tuotiin esille muutamia, pääasiassa liikuntavälineiden hankinnan tukemisen muodossa.

Haastatteluissa perheen, sukulaisten ja ystävien tarjoama apu ja tuki eivät nousseet kovinkaan vahvasti esille. Eniten lähipiirin apua äidit kertoivat saaneensa ennen huostaanottoa tai lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen aikana. Eräs äideistä mainitsi kuitenkin saaneensa apua omalta perheeltään koko prosessin ajan:

”Joo kyl mä ehkä omasta isästä sain eniten sellasta tukea, koko prosessin aikana. Tosi paljon.”

Haastattelussa ei tehty tarkentavaa kysymystä liittyen perheen tai ystävien antamaan apuun ja tukeen, eivätkä äidit tuoneet niitä itse juuri esille. Tutkimusaineistoa läpi käydessä ei myöskään selvinnyt, johtuiko tämä siitä, että perheen ja ystävien apua ei saatu, vai miellettiinkö vain ammatilliset tuki- ja palvelumuodot riittäviksi.

7.3 Äitien kokemuksia saaduista palvelu – ja tukimuodoista

Huostaanoton purkamisen jälkeen saaduista palvelu- ja tukimuodoista äideillä oli erilaisia kokemuksia ja mielipiteitä. Kaikki äidit kertoivat joutuneensa hakemaan apua ja tietoa oma-aloitteisesti saadakseen ns. ylimääräistä tukea, eikä sen saaminen ollut aina itsestäänselvyys.

Erään äidin kohdalla lakisääteisten tukitoimien saanti huostaanoton purun jälkeen oli hidasta. Lasten palatessa kotiin, sai perhe ensimmäiset tukitoimet vasta puolitoista kuukautta myöhemmin.

”Yhtäkkiä oliko kolme elohopeaa tässä, ja niillä oli omat odotuksensa siitä että onni ja autuus alkaa. No eihän se alkanut. Hirveen rankkaa, ja alkoholia käytin jonkun verran. Ja sit lapset kiukkus siinä ku ei ollu mitään tukitoimii, mul ei ollu mitää vapaa-aikaa. Mul oli välil lapsenvahti, mut muuten ei mitään tukee ollu.”

Tukitoimien hidas saanti aiheutti oireilua perheenjäsenissä ja lisäsi epäluottamusta perheen asioita hoitavaan sosiaalitoimeen.

”Mä tappelin joka suuntaan, silti mun pitää olla työkykyinen. Jos mä otan sairauslomaa ni sosku kattoo kieroon... Välil mä olin ihan romuna... Mut sairauslomalla en ollu. En.”

”Se miten se hoidettii, ja mikä oli tuki ennen ja jälkeen sitä ni perseestä-hän se oli.”

Muuton seurauksena perheen asioista huolehtiva sosiaalitoimi kuitenkin vaihtui, ja tällä hetkellä äidin kokemukset asioitaan hoitavan yksikön kanssa ovat paremmat. Äiti myös totesi, että hän pystyy olemaan ”raadollisen rehellinen” kaikista asioistaan nykyisen kuntansa sosiaalitoimelle.

”Sielt tulee todellaki ymmärtämystä. Että ne tajuaa et hei että, ne ei kuormita mua sillee ja kysyy et jaksatsä?”

Toisen äidin kohdalla sosiaalityöntekijän toiminta oli koettu epärealistiseksi ja epäammattimaiseksi:

”Ja tää on nyt se juttu, oikeesti se sosiaalityöntekijä voi tehdä niin mielivaltaisesti ne päätökset, ja kiertää sen lain mitä hänen pitäis noudattaa, ja hän ei noudata sitä. Ja se ei mun mielestä mee jakeluun.”

Kolmannen äidin kokemus tukitoimien saannista oli positiivisempi, sillä hän koki huostaanoton purun jälkeen kaiken sujuneen helpommin kuin ennen huostaanottoa tai lapsen sijoituksen aikana. Suhteet jokaiseen auttavaan tahoon ovat hänen kohdallaan luottamukselliset ja hyvät.

”Että kyllä mulla on vieläkin sellainen olo että mä voin soittaa ihan mistä asiasta vaan sinne sosiaalitoimistoon.”

Jokaisen perheen luona käy myös perhetyöntekijä kerran tai kaksi viikossa. Perhetyö oli saaduista palvelu- ja tukimuodoista kaikkein eniten erilaisia tunteita herättävä työmuoto. Yksi äideistä koki perhetyön olevan paras hänelle tarjottu tukimuoto:

”Ihan se että on kotona se tuki. Koska sen (perhetyön) kanssa on ehkä kaikkein tiukimmat keskustelut Siljallekin käyty, ja toisaalta se on myös nähnyt mitä se parhaimmillaan voi olla kun se oikein ottaa ja kiukuttelee ja pistää menemään. Ja sit ne hyvät hetket, meillä on ihan älyttömän mukavia juttuja.”

Perhetyön tarjoama mahdollisuus jakaa ajatuksia ja kysyä neuvoa eri tilanteissa, sekä oman äitiyden ja perheen rajojen testaus turvallisesti ammattilaisen läsnä ollessa ja tukiessa oli merkittävin asia kyseiselle äidille.

”Ja sitten kun nyt on joutunu niin urakalla niitä sääntöjä asettamaan, niin niistä on ollut hirveen tärkeä että saa keskustella jonkun kanssa.”

Toinen äiti puolestaan kertoi, että perhetyön tarjoama apu ja tuki on ollut hänen mielestään hyvin ristiriitaista. Hän kertoi ottavansa mielellään perhetyön avun vastaan, mutta koki samalla tulevansa väärin kohdelluksi.

”Ni et mä sanoinkki, et kun mä otan sitä apua vastaan, ni sitä käytetään mua vastaan.”

Suurin epäkohta äidin mielestä on siinä, että perhetyöntekijän velvollisuutena on raportoida siitä lyhyestä vierailuhetkestään perheen luona sosiaalitoimelle. Perhetyöntekijä ei kuitenkaan näe eikä koe koko totuutta perheen arjesta, ja sosiaalitoimi rakentaa kuvansa perheen tilanteesta näiden lyhyisiin hetkiin perustuvista raporteista, jolloin kuva saattaa olla vääristynyt.

”Ja mä oon sanonutkin suoraan, just viimeks tänä aamuna, että ne on tosi karua luettavaa ne perhetyön raportit. Ja se (perhetyöntekijä) sano et ”niä ku se on vaan se hetki.”

”Et nyt kun sosiaalityöntekijä viimeks kävi meillä, Eetun huostaanoton jälkeen, ni se totes et meidän perhe ei koskaan naura. Meil ei koskaan naureta. Mä sanoin et ”mistä sä sen tiedät?” Et se oli mun mielestä tosi järkyttävää. Et se rakentaa sen kuvan siitä ku perhetyö käy.”

Äidin mielestä perhetyötä tulisi kehittää siten, että perhetyön tulisi raportoida sosiaalitoimelle vain tarvittaessa, kun havaitaan puutteita ja lisätuen tarvetta perheessä. Muuten perhetyö toimisi kuten tähänkin mennessä, mutta liiallinen vahtiminen ja painostavan ilmapiirin luominen vähenisi.

”Mä olin valmis lopettamaan perhetyön sen takia koska musta tuntuu että ne ei täällä tee mitään muuta ku ne kyttää mitä me tehään täällä, ja raportoi. Ja sitten sosiaalityöntekijä kattoo sen raportin ja ”aha huostaanotetaan loputkin lapset”.”

Äiti myös koki, että sosiaalitoimi laskee liiaksi perhetyön varaan eikä se sen tähden tarjoa perheelle enempää tukitoimia. Äidille syntyi tällainen kokemus, kun hän haki huostassa olleelle lapselleen keskusteluapua muun muassa kunnan psykologilta ja Viola ry:ltä, jotta tämä voisi purkaa väkivaltaisia kokemuksiaan. Sosiaalitoimi valtuutti kuitenkin perhetyön keskustelemaan lapsen kanssa.

”Ni perhetyöntekijäkin sanoi että heillä ei ole tarvittavaa ammattitaitoa siihen, et ei he ole se oikea kanava. Ja silti sosiaalivirasto vastuuttaa sitä perhetyötä.”

Positiivisempia kokemuksia jokaisessa äidissä herätti vertaistukiryhmät. Käytetyt tukiryhmät olivat kaikki Viola ry:n järjestämiä, ja äidit käsittelivät ryhmästä riippuen

muun muassa väkivaltaisia kokemuksiaan tai lasten huostaanottoa. Kaksi äideistä oli ohjattu Viola ry:hyn, ja yksi äideistä etsi omatoimisesti tietoa mahdollisista vertaistukiryhmistä.

”Ja pääsin mukaan semmoseen ryhmään, ja se anto ihan hirveesti. Sen ryhmän jälkeen synty se vahvuus että nyt mä haen sen tytön sieltä kotia, ja sillee se vahvisti kauheesti.”

Tämä äiti innostui ryhmässä käytyään myös kouluttautumaan vertaistukiryhmän ohjaajaksi, ja on kokenut toiminnan hyvin hedelmälliseksi:

”Se antaa hirveesti. Että oppii näkemään ja arvostamaan omaa tilannettaan ihan eri tavalla, ja suhteuttaa kyllä asioita. Kyllä niitä on monesti vaan kovia juttuja. Ja oon kokenu että hirveesti saa vieläki ite, ja toisaalta voi olla toiselle tueksi.”

Jokainen äiti mainitsi myös hetkiä, jolloin ystävä tai sukulainen on ollut tukena vaikeassa tilanteessa, mutta kahdessa tapauksessa kolmesta varsinkin sukulaiset koettiin toisinaan rasitteena tai jopa vastustajina. Syynä tähän olivat epäonnistuneet sukulaissijoitukset.

”Siljahan sai asua silloin tuolla isovanhempien luona 1½ vuotta sijoitettuna, ni he vastusti sitä Siljan mun luokse tuloa. Eli tää isän puoli asettuvat kaikki mua vastaan, isää myöten.”

”Se ei ollu mitää helppoa, kun mun isompi likka yritti karata jo maaliskuun lopussa, koska sen sijoituspaikka (sukulaissijoitus) oli perseestä. Mä tiesin et lapset voi huonosti. Se ei ollut ollenkaa kivaa itellä. Mä en voi mitää, lapset voi huonosti. Väärä sijotuspaikka.”

Jokainen äiti osoitti olleensa itse aktiivinen ja tiedonhaluinen koko huostaanotto-prosessin ajan ja sen jälkeen, ja etsineen vastauksia, ratkaisuja, keinoja ja tapoja selviytyä. Kahden äidin kohdalla kuulevia korvia ja tarpeisiin vastaavia tahoja sai etsiä ankarammin, kun taas yksi äiti koki oman tarinansa olevan varsin poikkeava valtaväestöstä juuri sen helppouden ja vahvan tukiverkoston takia.

7.4 Toiveena lisää tukea

Kaikilla äideillä oli erilaiset toiveet ja tarpeet siitä mitä palvelu- ja tukimuotoja he kaipaisivat lisää. Heillä oli esittää hyvin yksinkertaisia ja helposti toteutettavissa olevia elämänlaatua parantavia palveluita, joita he kaipaisivat arkeaan tukemaan. Kysyttäessä äideiltä, tukeeko heille tarjottu palvelukattaus heitä mielestään tarpeeksi, yksi äideistä totesi:

”Et sanotaan että, emmä tiedä oonko mä sit niin laitostunut ja tottunut tähän, et mä en sit oikeesti nää et täs on paljon tukitoimia sun muita, vai onko se sit niin että niitä ei ole?”

Äidin toteamus herätti itsessäni kysymyksen, että voiko tämä johtua siitä, että lastensuojelun asiakkaille ei aina tehdä tiettäväksi kaikkia niitä palvelu- ja tukimuotoja joihin heillä on oikeus huostaanoton purun jälkeen? Tähän asiaan äidit kommentoivat seuraavasti:

”Me ollaan oltu niin omatoimisia et me ollaan tehty näitä asioita jo (hakenut apua). Ni kai ne on sit aatellu et ei ne tarvi.”

”Et ite mä vaadin niitä. Ei mulle tarjottu oikeestaan mitään. ”

”Kyllä tavallaan saan tietoa (mistä saa tukea), mutta sitten mitään ei kuitenkaan tapahdu.”

Voidaanko siis olettaa, että palvelukattaus on riittävän laaja ja perheitä tukeva silloin, jos perheet niitä palvelu- ja tukimuotoja osaavat itse hakea ja pyytää? Haastatteleminen äitien kohdalla heidän oma aktiivisuutensa tuntui olevan varsin ratkaiseva tekijä, mutta entä niissä tapauksissa kun perheillä ei ole vaadittavaa omatoimisuutta?

Haastatteluissa äidit kertoivat omista palvelu- ja tukimuotojen tarpeistaan. Jokainen toivottu uusi tukimuoto vastasi äitien huostaanoton purkamisen jälkeiseen tuen tarpeeseen. Haastatteluista nousi esille, että eniten kyseisessä elämänvaiheessa kaivataan erilaisia tukihenkilöitä, muun muassa vertaistukiryhmien tai kotona arjen pyönteissä

auttavan tuen muodossa. Keskusteluavun ja konkreettisen tuen lisäksi mahdollisuus omaan aikaan koettiin tärkeäksi ja voimavaroja kasvattavaksi.

Yksi äideistä kaipasi uutta vertaistukiryhmää, jossa hän voisi käydä läpi omia väkivaltaisia kokemuksiaan. Hän kokisi sen edesauttavan valtaisesti koko perheen tilannetta. Hän toi esille myös suuren tarpeensa päästä keskustelemaan yhdessä vertaistensa ja ammattilaisten kanssa, sekä toisaalta myös ehkäisemään yksinäisyyttään. Toinen äiti oli hakenut tukiperhettä, mutta ei ollut vielä haastattelun aikaan sellaista saanut. Tukiperheen hän kokisi itseään ja lastaan tukevana ja voimaannuttavana toimena. Tukiperhe mahdollistaisi äidille omaa aikaa, ja lapselle muiden lasten seuraa. Kolmas äiti toivoi taloudellista ja konkreettista tukea kotiin, jotta äidillä ja lapsella olisi mahdollisuus kahdenkeskiseen yhdessäoloon. Äiti toivoi esimerkiksi harrasterahaa lapsen tarpeisiin ja elokuvalippuja, sekä lastenhoitoapua siksi aikaa kun äiti keskittyy vain yhteen lapseensa.

Yleisellä tasolla äidit toivoivat jatkossa tiukempaa ennaltaehkäisevää toimintaa sekä aitoa vanhempien kuulemistä, apua ja tukea ajoissa kotiin, tukiperhetoimintaa, puolueetonta keskusteluapua sekä päättäjille rohkeutta tarttua toimiin jämäkästi. Ydinsanana äitien toiveista nousi esille perhelähtöisyys: pyrkimys pitää perhe koossa ja kokeilla kaikki mahdolliset keinot auttaa perhettä.

”Että vanhempia ja lapsia tuettais mahdollisimman paljon, ja jos on mahdollisuus palata yhteen, niin sitä tuetaan. Annettais selkeät päämäärät mitä pitää tehdä ja mikä pitää muuttua, eikä mitään epämääräistä. Ja perusteluja.”

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön tulosten tarkastelu

Opinnäytetyöni teoreettisena viitekehyksenä kulkenut väkivalta avautui äitien kokemusten kautta minulle entistä paremmin. Väkivallalla on pitkäaikaiset vaikutukset, vaikka itse väkivallan kokemus ei olisikaan pitkäkestoinen. Tässä tutkimuksessa oleellista oli, että jokaisen perheen kohdalla väkivalta oli merkittävä syy huostaanottoon.

Väkivalta itsessään on vaaratekijä, ja se uhkaa sekä äidin että lapsen turvaa, mutta sen myötä syntyy myös lieveilmiöitä. Tutkimusaineistossani päihdeongelma oli yleisin väkivallan seurauksena tai sen rinnalla äitien elämään kulkeutunut ilmiö. Myös Samulin (2007, 18) toteaa, että päihdeongelmat ovat yksi yleisimmistä väkivallan trauman seurauksena esiintyvistä ilmiöistä, koska niiden avulla pyritään tukahduttamaan epämiellyttävät tunteet ja tuntemukset.

Haastatteluissa äidit toivat esille, että tärkein lapsen takaisin saamisen peruste oli päihde- ja väkivallaton elämä. Päihdeongelman hoito oli ensisijainen toimi johon äidit ryhtyivät. Huostaanoton purun jälkeen äidit eivät enää kokeneet suurta tarvetta päihdetyölle, kun taas väkivallan kokemusten purkamiseen äidit kaipasivat edelleen purkukanavia, vaikka väkivalta ja sen uhka olivat jo loppuneet. Samulin (2007, 13) toteaa, että väkivallalla on vahvasti traumatisoivia vaikutuksia, varsinkin silloin kun tekijä on läheinen ihminen. Tämä osoittaa sen, että jälkihuollon palvelu- ja tukitoimille on erityistä tarvetta varsinkin väkivaltatapauksissa.

Haastatteluissa esille nousi vahvasti myös äitien kaipaama perhelähtöinen työote. Sama termi nousi esille myös Jyväskylän yliopistossa tehdyssä pro gradu - tutkielmassa ”*Äiti ja lapsen huostaanotto. Äitien kokemuksia lapsen huostaanotto- ja sijaishuolto- ja sijaishuoltoprosessista, sekä sitä, millaista tukea äidit ovat saaneet ja kaipaavat lapsen huostaanoton jälkeen.* Tutkimusaineistosta selvisi, että useat haastatellut äidit kokivat tullessaan kuulluiksi avohuollon tukitoimia järjestettäessä, mutta huostaanoton jälkeen heidän mielipiteitään tai tarpeitaan ei enää kuultu. (Rautakorpi 2007, 61.)

Itse aloin pohtia sitä, ulottuuko perhelähtöinen lastensuojelun työote huostaanoton purkamisen jälkeiseen aikaan, kun se ei Rautakorven (2007) tutkimuksen mukaan ole riittävä lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen aikanaan? Tutkimustuloksissani nousi esille kahden äidin kokemukset asemansa menettämisestä oman lapsensa asiantuntijana huostaanoton purun jälkeen. Äitien mielipiteitä mahdollisesti tarvittavista palveluista - ja tukimuodoista ei aina otettu huomioon, eikä vanhempien huolta otettu todella. Äidit kertoivat kaipaavansa enemmän perhelähtöistä otetta jälkihuollon toimintaan, eli lapsen ja perheen elämän kokonaisvaltaista huomioonottamista. Mielestäni jälkihuollon palveluita saavan perheen eduksi olisi, jos vanhemmat otettaisiin tehok-

kaammin mukaan toimimaan perheen asioista päättävän työryhmän kanssa, ja annettaisiin mahdollisuuksia vaikuttaa muun muassa saataviin palvelu- ja tukimuotoihin. Kovan prosessin läpikäyneet perheet kaipaavat heihin uskovia ihmisiä ympärilleen, jotka antavat mahdollisuuden aloittaa alusta ja ottaa haparoivia ensiaskeleita. Vahvistukseen perheiden särkynyttä itsetuntoa ja identiteettiä jälkihuollon toimien kautta, olisi tärkeää löytää perhelähtöinen työote.

Lisäksi tutkimustulosteni perusteella jälkihuollon palveluita tulisi mielestäni paikallisella tasolla lisätä, sekä tuoda lähemmäs asiakkaita. Konkreettisella tasolla tämä voisi merkitä kattavaa listausta opuksen muodossa kaikista jälkihuoltopalveluista sekä muista tukimuodoista, joita perheelle on mahdollista järjestää. Jälkihuoltosuunnitelmaa tehtäessä perhe saisi selkeälukuisen palvelukattauksen käsiinsä, jonka avulla olisi helpompaa esittää toiveita ja tarpeita.

”Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista ” - tutkielmassa Känkänen ja Laaksonen (2006, 43) viittaavat syksyllä 2005 tehtyyn valtion koulukotien jälkihuoltohankkeeseen, jossa kerättiin havaintoja lastensuojelun jälkihuollon toteutumisesta eri paikkakunnilla. Koulukotien selvityksestä käy ilmi jälkihuoltokäytäntöjen alueellinen kirjavuus ja epätasa-arvoisuus. Sen mukaan joillain alueilla jälkihuolto on hoidettu mallikkaasti ja paikkakunnilta löytyy jopa jälkihuoltokeskuksia, jälkihuollon asiakasohjausryhmiä, palveluohjaajia ja eriasteisia tuetun asumisen muotoja. Useimmissa kunnissa jälkihuoltotyö on kuitenkin edelleen alueellisen sosiaalityöntekijän varassa ja toteutus on siten riippuvainen yhden työntekijän resursseista, tiedoista ja taidoista. (Känkänen & Laaksonen 2006, 43.)

Opinnäytetyöni tutkimustulokset myötäilevät edellä esitettyjen tutkimusten tuloksia. Koulukotien jälkihuoltoselvityksen esille tuoma jälkihuollon kirjavuus ja alueellinen epätasa-arvo kulkee rinnakkain opinnäytetyöni tulosten kanssa. Tutkimustuloksissani tulee esille äitien kokemuksia, tarpeita ja toiveita liittyen nimenomaan lisätukeen - ja palveluihin, ja niiden heikohkoon saatavuuteen. Äitien kertoman perusteella jälkihuollon suunnitelmat eivät aina toteudu käytännössä, kuten ne oli suunniteltu. Palveluita saadakseen äidit joutuivat usein itse selvittämään asioita ja vaatimaan lisätukea. Haastattelemani äidit osoittivat kuitenkin kaikki poikkeuksellista rohkeutta ja itsevarmuutta hakiessaan lisäpalveluita – ja tukea.

Mistä alueelliset erot jälkihuollon järjestämisessä sitten johtuvat? Kuntien taloudellinen tilanne vaikuttaa voimakkaasti sosiaalihuollonkin palveluihin, sillä aina ei ole varoja palkata lisää työvoimaa. Tällöin Känkäsen & Laaksosen (2006, 43) viittaamassa valtion koulukotien jälkihuoltohankkeessa esille noussut yhden työntekijän kuormitus ylitöillä on loogista. Ei ole kuitenkaan itsestään selvää, että varakkaammissa kunnissa jälkihuolto toimisi paremmin. Mielestäni palvelu – ja tukimuotojen laatuun ja saatavuuteen vaikuttavat myös henkilökunnan oma innovatiivinen työasenne ja motivaatio. Itse tahtoisin tutkimustulosteni perusteella peräänkuuluttaa rohkeutta uskoa asiakkaisiin sekä jälkihuollon työn parantaviin vaikutuksiin.

Jälkihuollon avulla sosiaalitoimi voi ottaa viimeisen kerran moraalisen vastuunsa siitä lapsesta ja perheestä, jonka elämään se on rankimmalla mahdollisella tavalla puuttunut; huostaanotolla. Riittäväillä jälkihuollon tukitoimilla voidaan auttaa perheenjäseniä nousemaan omille jaloilleen turvallisessa ympäristössä. Jälkihuollon tulisi olla ennen kaikkea konkreettista tukea ja toimia yhdessä perheen kanssa tuomitsematta ketään. Lastensuojelun asiakkaiden tulisi kokea voivansa ottaa yhteyttä jälkihuoltoon järjestävään toimeen, ja pyytää apua ilman huolta tai pelkoa välittömästä huostaanoton uusiutumisesta. Moraalisen vastuun lisäksi yhteiskunnan kannalta jälkihuolto on myös taloudellisesti järkevää. Muutaman vuoden tiiviillä tuella on mahdollista ehkäistä pitkäaikaisen syrjäytymisen uhka.

8.2 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyötä tehdessäni jouduin työn rajauksen suhteen muistuttelemaan itseäni useasti, jotta aihe pysyi hallinnassa. Monet asiat olisivat kiinnostaneet, ja työtä olisi ollut helppo kasvattaa moneen suuntaan. Selvänä punaisena lankana työssäni säilyi kuitenkin koko ajan äitien kokemusten esille tuonti.

Väkivallan liittäminen tutkimukseen tuntui haastavimmalta tehtävältä. Se oli kuitenkin oleellinen osa jokaisen haastateltavan elämää, ja siksi tärkeä tuoda esille. Opinnäytetyössäni väkivallan teoriapohja tukee tutkimuksen rakenteita ja myös auttaa hahmottamaan äitien kokemuksia ja niistä säteileviä vaikutuksia laaja-alaisemmin. Olen mielestäni tuonut väkivallan teeman onnistuneesti esille opinnäytetyössäni, eikä se esiinny irrallisena teemana.

Opinnäytetyötäni varten haastattelin kolmea äitiä (ja lisäksi esihaastattelu), joista jokainen haastattelu oli tunnelmaltaan ja sisällöltään erilainen. Jokaisen äidin vapaaehtoisuus ja halukkuus kertoa hyvin henkilökohtaisista asioista teki minuun vaikutuksen, ja haastattelutilanteet olivatkin varsin luonnollisia ja mukavia hetkiä joista opin paljon. Toista vastaavanlaista työtä varten hankkisin kuitenkin enemmän haastateltavia, vaikka tarkoituksena ei olisikaan tuottaa tilastollisia yleistyksiä tai yhdenmukaisuuksia. Suuremmalla aineistolla esille nousisi kirjavammin erilaisia kokemuksia ja tapauksia, sekä vastausprosentti kysymyksiin olisi isompi. Pienen tutkimusotoksen riskinä on aina se, että haastateltavat eivät halua tai osaa vastata johonkin kysymykseen. Tämän opinnäytetyön kohdalla vastaamisesta kieltäytymisiä ei kuitenkaan tapahtunut.

Haastatteluissa perheen, sukulaisten ja ystävien tarjoama apu ja tuki eivät nousseet kovinkaan vahvasti esille. Haastattelukysymykset oli pyritty asettelemaan siten, että ne eivät johdattelisi haastateltavan vastauksia tiettyyn suuntaan, mutta suoraa kysymystäkin lähipiirin tuen tärkeydestä tai hyödystä ei tehty. Äidit kuitenkin keskittyivät itse enemmän ammatillisiin palvelu- ja tukimuotoihin, ja lähipiirin antama tuki tuli esille muiden kysymysten lomassa. Opinnäytetyön kannalta lähipiirin antama tuki ei kuitenkaan ole täysin relevanttia, mutta jälkikäteen ajateltuna minun olisi kuitenkin kannattanut tehdä selkeämpi rajanveto asiaan.

Haastatteluja tehdessäni jouduin pohdiskelemaan paljon omaa ammatillisuuttani ja testaamaan sitä käytännössä, kun kuuntelin uskomattomia, pelottavia, surullisia, mutta kuitenkin rohkaisevia tarinoita oikeasta elämästä. Koko tunteiden kirjo kuului haastatteluista, ja tahdoin tuoda niitä kaikkia tunteita vahvasti esille työssäni. Se miten äidit kuvasivat elämäänsä ja taistelua itsensä ja lapsiensa puolesta oli hyvin rikastuttava ja tunteita herättävä hetki kerta toisensa jälkeen. Koen olevani etuoikeutettu, koska olen päässyt puolueettomana henkilönä kuulemaan näiltä äideiltä heidän elämästään, ja heidän elämäänsä vaikuttaneista tahoista. Jokainen haastattelutilanne on varmasti osaltaan kasvattanut minua ihmisenä ja ammattilaisena. Henkilökohtainen sekä ammatillinen näkemykseni on avartunut, ja olen oppinut asettumaan paremmin toisen asemaan ja katsomaan asioita hänen näkökulmastaan. Opinnäytetyöni muuttui minua itseäni vahvasti kasvattavaksi työvälineeksi, josta toivottavasti on apua myös muille.

Prosessina opinnäytetyön teko oli melko uuvuttava oman kriittisen asenteeni vuoksi. Opinnäytetyö kehitti kuitenkin tervettä reflektoivaa otetta koko ajan, ja työn edetessä

löysin rennon ja itsevarmemman otteen opinnäytteen tekoon. Koin työskentelyn erityisen mukavaksi silloin kun ajatukset ja innostus osuivat yhteen.

Vaikka opinnäytetyö oli prosessina toisinaan uuvuttava, sen työstäminen oli myös mukavaa ja erittäin opettavaista. Prosessin aikana minussa heräsi valtava halu päästä jo töihin kokeilemaan omia siipiäni sosiaalialan ammattilaisena. Äitien kohtaaminen ja heidän kokemustensa kuuntelu sekä käsittely toimivat yhtenä suurimmista innoittajistani.

8.3 Tutkimukset eettisyyden ja laadun arviointi

Opinnäytetyöni tutkimusaineiston henkilökohtaisuuden ja asioiden arkuuden vuoksi pyrin toimimaan eettisten periaatteiden mukaisesti varsinkin haastattelutilanteissa, tutkimusaineiston käsittelyn- sekä tulosten esittämisen suhteen. Pyrin myös tuomaan työssäni esille muiden saavutukset asianmukaisella tavalla.

Erityistä herkkyyttä ja eettisyyttä tahdoin osoittaa haastattelutilanteissa. Ennen haastatteluja lähetin äideille saatekirjeen (liite 1), jossa selvitin opinnäytetyöni aiheita ja syytä miksi lähestyin heitä. Haastattelutilannetta ennen äidit allekirjoittivat ”luvan *haastatteluun ja sen nauhoittamiseen*” (liite 2) suostuessaan vapaaehtoisesti haastateltaviksi ja keskustelun tallennukseen. Haastatteluiden periaatteena oli niiden vapaaehtoisuus ja tutkijan ehdoton salassapitovelvollisuus. Kerroin jokaiselle haastateltavalleni haastattelun tarkoituksen ja miten käsittelen siitä saatua materiaalia. Opinnäytetyötä varten muutin jokaisen haastattelussa esille tulleen nimen, jotta kenenkään henkilöllisyyttä ei voida tunnistaa. Haastattelutilanteissa huomioin tutkijan eettisen vastuun myös siten, että kohtasin haastateltavan kokonaisvaltaisesti, ja käytin aikaa myös ”small talkiin”. Pyrin käymään haastattelun läpi mahdollisimman keskustelunomaisesti ja rennosti, ja mielestäni jokainen kohtaaminen olikin luonnollinen ja mukava hetki.

Tavoitteenani opinnäytetyötä tehdessä oli pyrkiä laadukkaaseen tutkimukseen, ja esihaastattelun avulla pääsin lähemmäs tätä tavoitetta. Kirjassa ”Tutkimushaastattelu. Teema-haastattelun teoria ja käytäntö” Hirsjärvi & Hurme (2000, 72) toteavat, että tutkijoiden tulisi tehdä useammin esihaastatteluita saadakseen parempaa kuvaa mm. kohdejoukon kokemuksista, ja omalla kohdallani tämä haastattelu muodostui ehdottoman tärkeäksi. Esihaastattelun avulla sain murrettua pahimmat pelkoni haastatteluiden epäonnistumisesta ja omasta kyvystä käsitellä vaikeita ja arkoja asioita tuntemattoman ihmisen

kanssa. Esihaastattelun jälkeen muokkasin haastattelurunkoa (liite 3) paremmin tutkimuskysymyksiin vastaaviksi, sekä sain itsevarmuutta varsinaisia haastatteluita varten.

Olen toiminut opinnäytetyötäni tehdessä eettisesti ja luotettavasti. Toimintatavoillani olen pyrkinyt tuottamaan laadukkaan tutkimuksen, jolla on toivottavasti jotain annettavaa myös yhteiskunnalle. Opinnäytetyöni tuo esille äitien kokemusten kirjon, joka oli työelämäkontaktin sekä minun päätavoitteeni tälle opinnäytetyölle.

8.4 Jatkotutkimusaiheet ja tutkimuksen hyödyntäminen

Opinnäytetyön tutkimustulokset herättivät itsessäni kiinnostuksen valtakunnallisesta jälkihuollon tilasta. Mielestäni olisi tarpeellista tutkia tarkemmin huostaanoton puron jälkeen tarjottavien tuki- ja palvelumuotojen laatua, saatavuutta sekä paikkakunnittain näkyvää kirjavuutta. Kattavalla asiakastyytyväisyyskyselyllä voitaisiin saada kehityskelpoisia ideoita ja ajatuksia kasaan, joilla jälkihuollon tarjontaa voitaisiin parantaa. Mielestäni asiakkaiden kuuntelu on tärkeää palveluita kehitettäessä.

Opinnäytetyöni tulee Kokemukset näkyviin -hankkeen käyttöön, ja tutkimustulokseni ovat täten Pelastakaa Lapset ry:n sekä Viola ry:n käytettävissä. Hankkeen eri osapuolet voivat hyödyntää opinnäytetyössäni esille tulleita kokemuksia ja tuloksia oman työnsä tukena.

LÄHTEET

- Suomen Akatemia 2011. Hyvä tieteellinen käytäntö. WWW-dokumentti.
<http://www.aka.fi/fi/A/Tutkijalle/Rahoituksen-kaytto/Eettiset-ohjeet/1-Hyva-tieteellinen-kaytanta/>. Päivitetty 16.2.2011. Luettu 1.3.2011.
- Forss, Päivi & Vatula-Pimiä, Marja-Leena 2007. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hannonen, Pirkko 2001. Vanhemmuus perheväkivaltaperheissä. Teoksessa Ojuri, Auli (toim.) Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Nykypaino Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Husso, Marita 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2006. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Janhunen, Kristiina & Saloheimo, Anja 2008. Äitiyden tunnepakkaus. Teoksessa Janhunen, Kristiina & Oulasmaa, Minna (toim.) Äidin kielletyt tunteet. Nykypaino Oy.
- Kaitue, Sanna, Noponen, Tanja & Släen, Anne 2007. Yleistä muttei yksityistä. Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kananoja, Aulikki 2010. Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Teoksessa Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda.

Kananoja, Aulikki, Niiranen, Vuokko & Jokiranta, Harri 2008. Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Juva: WS Bookwell Oy.

Känkänen, Päivi & Laaksonen, Sari 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma. PDF-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>. Päivitetty 31.6.2006. Luettu 29.9.2011.

Laaksonen, Sari 2004. Jälkihuolto-opas. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laaksonen, Sari 2005. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa Puonti, Annamajja, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Lastensuojelun käsikirja 2008. Jälkihuolto. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/>. Päivitetty 31.12.2008. Luettu 8.2.2011.

Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Mikkeli 2011. Lapsiperheiden palvelut. Vanhempana. WWW-dokumentti. http://www.mikkeli.fi/en/sisalto/02_palvelut/05_sosiaali_ja_terveyspalvelut/10a_perhenetti/01a_perhenetti. Ei päivitystietoa. Luettu 17.9.2011.

Miles M. B. & Huberman A. M. 1994. Qualitative data analysis. California: Sage.

Nousiainen, Kirsi 2004. Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Rautakorpi, Sonja 2007. Äiti ja lapsen huostaanotto. Äitien kokemuksia lapsen huostaanottoprosessista ja äitiydestä huostaanoton jälkeen. Jyväskylän yliopisto: yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu – tutkielma.

Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Samulin, Helena 2007. Kriisit. Teoksessa Pohjolan-Pirhonen, Carita (toim.), Poutiainen, Kirsti & Samulin, Helena 2007. Kriisityön käsikirja. Käytännön opastusta kriisin kohdatessa. Hämeenlinna: Karisto Oy kirjapaino.

Sosiaaliportti 2008. Perhetyö perhekeskuksessa. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/Page/54fa61e3-20c0-4e80-8823-bcf0589d1038.aspx>. Päivitetty 31.12.2008. Luettu 5.9.2011.

Sosiaaliportti 2009. Ehkäisevä lastensuojelu. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>. Päivitetty 11.8.2009. Luettu 21.3.2011.

Sosiaaliportti 2010. Loma-, leiri- ja virkistystoiminta. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/lomatoiminta/>. Päivitetty 21.12.2010. Luettu 5.9.2011.

Sosiaaliportti 2010. Perheiden tukeminen. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/toimijat/kunnanomattoimijat/perheidentukeminen/>. Päivitetty 6.10.2010. Luettu 5.9.2011.

Sosiaaliportti 2011. Mitä on lastensuojelu? Ehkäisevä lastensuojelu. WWW-dokumentti. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/. Päivitetty 9.9.2011. Luettu 16.9.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Huostaanotto. WWW-dokumentti. http://www.stm.fi/lapset/palvelut_perheille/lastensuojelu/huostaanotto. Päivitetty 29.6.2009. Luettu 1.2.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007a. Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Päihdetyö- ja palvelut. Päihdetyö ehkäisee ja korjaa. WWW-dokumentti. http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/paihdetyo_ja_palvelut;jsessionid=fe888cc4c52e8221cac029c841ab. Päivitetty 1.7.2009. Luettu 5.9.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Sosiaalipalvelut. WWW-dokumentti. http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut. Päivitetty 9.6.2010. Luettu 4.3.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2011. Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia 2011–2012. WWW-dokumentti. <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/view/1567443>. Päivitetty 20.9.2011. Luettu 5.10.2011.

SVT (Suomen virallinen tilasto) 2005. Poliisin tietoon tullut rikollisuus. WWW-dokumentti. http://www.stat.fi/til/polrik/2005/polrik_2005_2006-04-04_tie_001.html. Päivitetty 4.4.2006. Luettu 18.9.2011.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Livonia Print

Tuomi, Jouni 2008. Tutki ja lue: johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Uusi lastensuojelulaki 2007. Toim. Rätty, Tapio. Helsinki: Edita Prima Oy.

Viola ry & Pelastakaa Lapset ry 2009 – 2012. Hankesuunnitelma. WWW-dokumentti. <http://ensijaturvakotienliitto->

<fbn.directo.fi/@Bin/29708e913815aa53d835fab93832bed4/1315501506/application/pdf/2892448/Hankesuunnitelma.pdf>. Ei päivitystietoja. Luettu 8.9.2011.

SAATEKIRJE

Mikkelissä

7.3.2011

Hei!

Olen viimeisiä opintojani suorittava sosionomiopiskelija Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötäni yhteistyössä Viola ry:n kanssa, ja työn tavoitteena on selvittää väkivaltaa kokeneiden äitien kokemuksia huostaanoton päättymisestä ja siihen liittyvistä saaduista palvelu- ja tukimuodoista.

Tutkimusaineiston opinnäytetyötäni varten kerään haastattelemalla. Haastateltaviksi kaipaan äitejä, joilta löytyy kokemuksia ja tarinoita huostaanoton lopettamisesta ja sen jälkeisestä ajasta. Haluan kuulla ajatuksiasi ja mielipiteitäsi siksi, että pyrin keräämään tietoa mahdollisimman monipuolisesti. Sinun kokemuksesi ovat tutkimuksen kannalta tärkeitä.

Haastattelut nauhoitetaan, ja nauhat tulevat ainoastaan minun käyttööni. Tutkimukseen osallistutaan anonymisti ja vapaaehtoisesti, eikä ketään siihen osallistunutta ole mahdollista tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä. Haastattelu kestää noin 30–45 minuuttia.

Työn valmistumisen jälkeen tuhoan haastatteluaineiston asianmukaisesti.

Mikäli haluat tutustua opinnäytetyöhöni sen valmistuttua, voin toimittaa sinulle linkin tietokantaan, jossa tutkimus on luettavissa sähköisesti.

Kiitos osallistumisestasi!

Ystävällisin terveisin
Taru Ollikainen

@

GSM

LUPA HAASTATTELUA JA SEN NAUHOITUSTA VARTEN

Tämän haastattelun avulla on tarkoitus selvittää väkivaltaa kokeneiden äitien kokemuksia huostaanoton päättymisestä ja siihen liittyvistä saaduista palvelu- ja tukimuodoista.

Tutkimukseen osallistutaan anonymisti, ja haastattelusta saadun materiaalin käsittelemän henkilökohtaisesti ja luottamuksellisesti. Kaikkien haastattelujen tulokset kokoan yhteen opinnäytetyöhöni siten, että ketään haastatteluun osallistunutta ei voida tunnistaa.

Opinnäytetyön valmistuttua tuhoan saadun aineiston asianmukaisesti.

Allekirjoitus _____

Taru Ollikainen (sosionomiopiskelija, MAMK)

Osallistun vapaaehtoisesti haastatteluun ja annan luvan sen nauhoitukseen, sekä nauhoitetun materiaalin käyttöön opinnäytetyössä.

Mikkelissä _____

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

HAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

Ikä?

Keitä perheeseen kuuluu?

Kuinka vanhoja lapset ovat?

Koska lastensuojelun asiakkuus alkoi?

Syyt jotka johtivat lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen?

VÄKIVALTA

Oletko kokenut väkivaltaa?

Miten kuvailisit kokemaasi väkivaltaa?

Koskiko väkivalta muita perheenjäseniäsi?

HUOSTAANOTTO

Koska huostaanotto tapahtui ja mistä syystä?

Onko lapsistasi useampi kuin yksi huostaanotettu?

Kuvaisitko huostaanoton kulkua perheessänne?

Kertoisitko siitä, kuinka tietoinen olit tapahtumien kulusta huostaanoton aikana?

Mitä ajattelit huostaanotosta toimenpiteenä silloin?

Päällimmäiset ajatukset, tunteet lapsen/lasten lähdön jälkeen?

HUOSTAANOTON LOPETTAMINEN

Mikä oli muuttunut perhetilanteessasi, jotta päätös lapsen/lasten palaamisesta kotiin voitiin tehdä?

Mikä vaikutti siihen, että asiat muuttuivat?

Kuinka pitkä lapsen/lasten sijoitus oli?

Kenen aloitteesta päätös huostaanoton lopettamisesta tehtiin?

Miten huostaanoton lopettaminen eteni teidän perheessänne? (Koekotiutus, aika..?)

Miten kuvaisit huostaanoton lopettamista perheessänne? Oliko jotain tapahtumia/kohtia jotka jäivät sinua eritoten mietityttämään?

Koska lapsesi palasivat kotiin?

Millainen tilanne kotona vallitsi lapsen/lasten paluun jälkeen?

Onko tilanne nyt muuttunut siitä, mihin suuntaan?

Mikä siihen on vaikuttanut?

TUKI JA PALVELUT HUOST.OT. LOPETTAMISEN JÄLK.

Kuinka oma-aloitteinen sinun täytyi olla saadaksesi tukea ja palveluita?

Mitä tukea sait huostaanoton lopettamisen jälkeen?

Käytättekö edelleen teille tarjottuja palvelu- ja tukimuotoja?

Mitkä tukimuodot olet kokenut kaikkein parhaimmiksi, miksi?

Miten tuki- ja palvelumuotoja räätälöitiin juuri sinua varten?

Mitä hyötyä teille tarjotuista tuki- ja palvelumuodoista on ollut?

Millaista tukea kaipaat/kaipasit lisää?

Miten kehittäisit tuki- ja palvelutarjontaa?

Saitko tietoa siitä, mistä apua ja tukea voi hakea lisää?

Mitä ajattelet huostaanotosta toimenpiteenä näin jälkikäteen? Entäpä sinulle tarjotusta tuesta, avusta ja palveluista?

Haluaisitko sanoa vielä jotain muuta?